

Research Article

doi: [10.71633/jshsp.2025.1032452](https://doi.org/10.71633/jshsp.2025.1032452)

Explaining the Relationship Between the most Important Criteria of Spatial Planning and Urban Identity in New and Historical Neighborhoods (Case Study: Historical and New Neighborhoods of Qazvin City)

Mahsa Karimi¹, Manouchehr Tabibian^{2*} & Masoud Elahi³

1. Ph. D Student in Urban Planning, Department of Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran

2. Professor, Department of Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran

3. Assistant Professor, Department of Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran

* Corresponding author: Email: tabibian@ut.ac.ir

Receive Date: 08 October 2022

Accept Date: 08 October 2023

ABSTRACT

Introduction: In recent decades, spatial planning, with the main goal of intelligent management of space in shaping the body and giving meaning to places, has attracted the attention of researchers. The components of this type of planning can play an effective role in changing the attitude of citizens towards their place of residence. Therefore, it seems logical to use the tools of this type of planning in promoting the identity of neighborhoods.

Research Aim: The main goal is to evaluate the role of spatial planning in strengthening the urban identity and it is followed by examining the relationship between the most important criteria of spatial planning as an independent variable and urban identity as a dependent variable.

Methodology: The present study has a descriptive-analytical method. First, 76 components were identified through content analysis, and then an expert questionnaire was prepared using the Delphi method and was conducted in three rounds. Finally, 21 components remained, which were used to prepare a questionnaire for citizens in historical and new neighborhoods. These components were evaluated using a questionnaire with five-point Likert scales distributed from a statistical sample of 364 people in historical neighborhoods and 351 people in new neighborhoods. Data analysis was performed using a multiple regression model in SPSS software.

Studied Area: The geographical scope of this research is the neighborhoods of Malek Abad in Qazvin, as an example of the historical context, and Mulla Sadra, as an example of the new context, which have an area of 23.5 and 51.5 hectares and a population of 4,156 and 7,254 people, respectively.

Results: Among the identified components, 21 components (criteria) in five managerial, spatial-physical, economic, social-cultural and environmental groups were finally selected as independent variables. The dependent variable was also urban identity. For the research components, 21, 12, 16, 15 and 12 substandards were identified respectively. It was found that there is a direct relationship between the independent and dependent variables of the research. Also, in the new context, the relationship between physical planning and the sense of local identity and the relationship between socio-cultural planning and the sense of local identity is stronger than in the old context.

Conclusion: In the historical context, there are problems such as not paying attention to the physical, economic, and socio-cultural dimensions that play an essential role in urban identity. Spatial planning in the new neighborhoods, which was planned in advance, has not been able to create an urban identity, and the residents are facing social, identity and cultural problems. In order to improve the status of the identity of Qazvin neighborhoods, it is necessary to pay attention to the proposed solutions and proposals with the will of city managers and the participation of citizens.

KEYWORDS: Spatial Planning, spatial Identity, Historical Neighborhoods, New Neighborhoods, Qazvin City

فصلنامه علمی مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی
دوره ۱۹، شماره ۴ (پیاپی ۶۹)، زمستان ۱۴۰۳
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۲۳۶-۲۱۵

doi: 10.71633/jshsp.2025.1032452

مقاله پژوهشی

تبیین ارتباط مهم ترین معیارهای برنامه ریزی فضایی و هویت شهری در محلات جدید و تاریخی (نمونه موردی: محلات تاریخی و جدید شهر قزوین)

مهسا کریمی^۱، منوچهر طبیبیان^{۲*} و مسعود الهی^۳

۱. دانشجوی دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران
 ۲. استاد گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران
 ۳. استادیار گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران
- * نویسنده مسئول: Email: tabibian@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۳۷ مهر ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۶ مهر ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: در دهه های اخیر برنامه ریزی فضایی با هدف اصلی مدیریت خردمندانه فضا در شکل دادن به کالبد و معنا دهی به مکان ها، توجه محققان را به خود جلب نموده است. مولفه های این نوع برنامه ریزی می تواند نقش اثرگذاری در تغییر نگرش شهروندان به محل زندگی خود داشته باشد. بنابراین منطقی به نظر می رسد که از ابزارهای این نوع برنامه ریزی در ارتقای هویت محلات استفاده گردد.

هدف پژوهش: هدف اساسی ارزیابی نقش برنامه ریزی فضایی در تقویت هویت شهری می باشد و با بررسی ارتباط بین مهم ترین معیارهای برنامه ریزی فضایی به عنوان متغیر مستقل و هویت شهری به عنوان متغیر وابسته دنبال می گردد.

روش شناسی تحقیق: پژوهش حاضر روشی توصیفی-تحلیلی دارد. ابتدا با تحلیل محتوا تعداد ۷۶ مولفه شناسایی و سپس با روش دلفی پرسشنامه خبرگان تهیه و در سه دور رفت و برگشت شد. در نهایت ۲۱ مولفه باقی ماند که برای تهیه پرسشنامه شهروندان در محلات تاریخی و جدید استفاده گردید. ارزیابی این مؤلفه ها با پرسشنامه منضم به طیف های پنجگانه لیکرت از نمونه آماری به تعداد ۳۶۴ نفر در محلات تاریخی و ۳۵۱ نفر در محلات جدید توزیع شد. تحلیل داده ها با استفاده از مدل رگرسیون چندگانه در نرم افزار SPSS انجام گرفت.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: محله های ملک آباد قزوین به عنوان نمونه ای از بافت تاریخی و ملاصدرا به عنوان نمونه ای از بافت جدید محدوده جغرافیایی این تحقیق هستند که به ترتیب ۲۳/۵ و ۵۱/۵ هکتار مساحت و ۴۱۵۶ و ۷۲۵۴ نفر جمعیت دارند.

یافته ها: از بین مولفه های شناسایی شده تعداد ۲۱ مولفه (معیار) در پنج گروه مدیریتی، فضایی-کالبدی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی به عنوان متغیرهای مستقل در نهایت انتخاب گردید. متغیر وابسته نیز هویت شهری بوده است. برای مولفه های تحقیق به ترتیب ۲۱، ۱۲، ۱۶، ۱۵ و ۱۲ زیر معیار شناسایی شد. مشخص گردید که ارتباط مستقیمی بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق وجود دارد. همچنین در بافت جدید رابطه بین برنامه ریزی کالبدی و احساس هویت محلی و رابطه بین برنامه ریزی اجتماعی-فرهنگی با احساس هویت محلی قوی تر از بافت قدیم می باشد.

نتایج: در بافت تاریخی مشکلاتی از جمله عدم توجه به ابعاد کالبدی، اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی که نقش اساسی در هویت شهری ایفا می کنند، وجود دارد. برنامه ریزی فضایی در محلات جدید که از پیش برای آن اندیشیده شده هم نتوانسته است باعث ایجاد هویت شهری شود و ساکنان با مشکلات اجتماعی، هویتی و فرهنگی روبه رو هستند. برای بهبود وضعیت هویت محلات قزوین لازم است با اراده مدیران شهری و مشارکت شهروندان راهکارها و پیشنهادات مطرح شده مورد توجه قرار گیرد.

کلیدواژه ها: برنامه ریزی فضایی، هویت فضایی، محلات تاریخی، محلات جدید، شهر قزوین

مقدمه

هویت شهری انعکاسی از سنن مردم محلی، فرهنگ و آرمان آنها و نشان‌دهنده نیازها، موفقیت‌ها، شکست‌ها و آینده آن مردم و درکی از شهر است که به واسطه حس ایجاد می‌شود (تولایی، ۱۳۹۶). بنابراین هویت به عنوان عامل حفظ «تشخص شهرها» و مناطق، با اهمیت تلقی می‌شود (اکبری شاهرک، ۱۳۹۶). یکی از مواردی که توجه‌کننده توجه به موضوع «هویت» می‌باشد این است که شهرنشینی در طی چند دهه گذشته با سرعت بی سابقه‌ای گسترش یافته است. در سال ۱۳۹۰ جمعیت شهری ایران از مرز دو سوم کل جمعیت کشور فراتر رفت. انتظار می‌رود روند شهرنشینی در ایران همچنان به سیر صعودی خود ادامه داده و در سال ۱۴۳۰ به حدود ۸۵ درصد برسد (فتحی، ۱۳۹۴). با وجود مزایای بی شمار شهرنشینی برای جهانی که به سرعت در حال شهری شدن است، ایران به عنوان کشوری در حال توسعه در این مسیر، با کمبود منابع، چالش‌های بهداشت عمومی و تغییرات آب و هوا و اثرات زیست‌محیطی آن مواجه می‌باشد. بنابراین همراه با شهرنشینی سریع و گسترش شهرها، مسائل مربوط به بحران هویت فضایی شهری به طور ویژه‌ای برجسته است؛ تخریب منابع طبیعی و فرهنگی، ساخت و سازهای مخرب و اشکال تکراری شهری و معماری نمونه‌ای از این موارد می‌باشد. بنابراین توجه به هویت فضایی شهری، به عنوان محتوای اصلی یک شهر متمایز و جذاب در فرآیند توسعه سربیی که شهرها با آن مواجه هستند، حیاتی است. در عصر نوسازی شهری، نگرانی فزاینده‌ای که وجود دارد چگونگی حفظ و تقویت هویت فضایی مناطق شهری تاریخی و جدید در بافت شهری است. بنابراین، تحقیق در مورد هویت فضایی در نواحی شهری از اهمیت زیادی برخوردار است. هدف این مقاله بررسی ارتباط بین مهم‌ترین شاخص‌های برنامه‌ریزی فضایی به عنوان متغیر مستقل و هویت شهری به عنوان متغیر وابسته است. این ارتباط در دو زمینه بافت جدید و تاریخی شهری سنجیده می‌شود و امید است که یافته‌های آن بتواند راهنمای مناسبی برای برنامه‌ریزان شهری و سبب‌ساز ارتقای هویت فضایی بافت‌های متنوع شهری گردد.

دو بخش اصلی تحقیق حاضر شامل برنامه‌ریزی فضایی و هویت شهری می‌باشد، برخی از تحقیقات خارجی قبلی در مورد این دو موضوع شامل موارد زیر می‌باشد. دوان^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان "ارزیابی هویت فضایی در نواحی تاریخی شهری از منظر انسانی" هویت فضایی شهری را به عنوان محتوای اصلی تصویر شهری متمایز و بازنمایی رقابت و جذابیت شهری در فرآیند توسعه سریع شهرها حیاتی می‌دانند. در این پژوهش آمده است که روش سنتی ارزیابی هویت فضایی در نواحی تاریخی شهری بر کمبود منابع شاخص متمرکز بوده است، اما رابطه بین منابع و انسان نادیده گرفته شده است. از این‌رو، بر اساس اعلام نظام بنیادی هویت فضایی شهری در مناطق تاریخی شهری، روش ارزیابی نوینی با در نظر گرفتن چهار جنبه ابژه، موضوع، محتوا و شاخص پیشنهاد گردید. نتایج حاکی از آن است که چارچوب ارزیابی و طراحی که مبتنی بر ارزیابی رابطه بین منابع شاخص و انسان است، راهبردی مؤثر برای بهبود ارزیابی علمی هویت فضایی شهری است. مارشال^۲ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان "ابتکار مدنی و خودگردانی در برنامه‌ریزی فضایی" از بین تمام عوامل مؤثر در برنامه‌ریزی (سیاست‌های توسعه، بازیگران توسعه، تسهیل‌کننده‌های اجتماعی و فضایی، ساکنان محلات) به بررسی نقش برنامه‌ریزان در برنامه‌ریزی فضایی در غنا پرداخته شده است و بر تغییر در تصمیمات کلی توسعه و نقش پررنگ تسهیل‌کننده‌های اجتماعی و فضایی ساکنان محلات تأکید می‌کنند. شچپانسکا^۳ (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان "معماری و شهرسازی پس از جنگ به عنوان ابزاری برای اختراع مجدد گذشته و هویت اوپوله" نحوه استفاده از معماری و شهرسازی را در فرآیند ایجاد هویت جدید و لهستانی اوپوله از سال ۱۹۴۵ نشان می‌دهد. هدف از فرآیند تثبیت (یا بازیابی) هویت لهستانی آن شهرها بعد از جنگ، از جمله اوپوله، حذف برخی از عناصر گذشته آلمانی و تأکید بر عناصری بود که در آن زمان ذاتا لهستانی تلقی می‌شدند. این اتفاق که با موضوع بازنویسی و اختراع مجدد تاریخ شهر نیز همزمان گردید، موجب شد معماری و شهرسازی به عنوان یکی از قدرتمندترین ابزارها در بازیابی شهر مورد استفاده قرار گرفت. یکی از این موارد، بازسازی مرکز شهر تاریخی بود. هرچند میراث جنگ و توسعه شهری آن فرآیند هنوز در بافت شهری مشهود است اما تلاش برای تأکید بر عناصر "لهستانی" شهر و در عین حال حذف یا تغییر کاربری عناصر آلمانی باعث می‌شود تا در مورد نقش معماری (چه تاریخی و چه جدید)، شهرسازی و روایت‌های ایجاد شده پیرامون آن‌ها در فرآیند بازنویسی و کشف گذشته و هویت یک شهر

1. Duan
2. Marshal
3. Szczepańska

سؤال‌اتی مطرح شود. ایساهاکا فوسینی و کمپ^۱ (۲۰۱۵) در بررسی برنامه‌ریزی فضایی در مسیر توسعه اجتماعی و اقتصادی غنا: چشم‌انداز توسعه پایدار، تلاش‌های جدیدی را برای تبدیل برنامه‌ریزی به توسعه پایدار از طریق چارچوب سیاست‌های شهری و یک طرح پیشنهادی برای استفاده از زمین و برنامه‌ریزی فضایی نشان می‌دهند. این مطالعه بررسی اثرات برنامه‌ریزی فضایی در زمینه رشد اقتصادی و اجتماعی غنا را ارائه می‌دهد. لونیک و همکاران^۲ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان "رویکرد نظریه داده بنیاد در ساختار شکنی نقش مشارکت در برنامه‌ریزی فضایی" سعی کردند نقش مشارکت در ایجاد یک طرح فضایی برای پارک طبیعی مدودنیسا^۳ منطقه جنگلی حفاظت شده کرواسی و سایت نیچر ۲۰۰۰^۴ تحلیل کنند. نتایج این تحقیق نشان دهنده نقش قوی عوامل اجتماعی-سیاسی موثر بر طرح برنامه‌ریزی فضایی است. تورس و همکاران^۵ (۲۰۲۱) در مقاله معماری، شهرسازی و هویت جمعی: بیلائو به عنوان مطالعه موردی بیان می‌نماید که ظهور یک هویت جمعی، یک فرآیند پیچیده اجتماعی و روانی، ممکن است به ساخت یک مکان خاص و یک طرح شهری خاص مرتبط باشد. به عبارت دیگر، این امر معماری فضاهای داخلی و خارجی را شکل می‌دهد که نه تنها روابط ما را چارچوب می‌دهد، بلکه می‌تواند تصویری آینه‌ای از دنیای درونی ایجاد کند. این پژوهش به بررسی مشارکت‌های مرتبط از ادبیات روانکاوانه پراکنده در این موضوع می‌پردازد تا از فرضیه‌شان حمایت کنند که تغییرات در منظر، طراحی یا معماری یک شهر، زمانی که با تمام وجود مورد استقبال شهروندان قرار گیرد، می‌تواند به ایجاد هویت جمعی جدید کمک کند. مازیاک^۶ (۲۰۱۸) در مقاله مشارکت اجتماعی و مداخلات فضایی تجربی به عنوان روش‌های مؤثر فعال‌سازی مناطق مشکل‌ساز شهری بیان می‌نماید که در شرایط سخت اقتصادی و سیاسی، شهرها بودجه کمتری برای برنامه‌های عمومی از جمله احیای فضاهای شهری بلااستفاده و مغفول خواهند داشت. بنابراین به منظور حصول اطمینان از تغییرات مثبت در فضای شهری، ایجاد مکان‌های جذاب برای ساکنان و ایجاد تصویری مثبت از شهر، مشارکت مقامات رسمی و عمومی مختلف، ضروری خواهد بود. هدف کار نشان دادن تأثیر و مزایای طرح‌های اجتماعی از پایین به بالا و مداخلات فضایی کم‌هزینه به عنوان روش‌های مؤثر برای نوسازی هویت شهری در زمان کوتاه و با هزینه کم است. آتکینسون^۸ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان "برنامه ریزی فضایی، سیاست شهری و جستجوی یکپارچگی: به طور نمونه در یک شهر متوسط؛ پلیموث" بر تلاش برای تسهیل توسعه شهری یکپارچه از طریق رویکرد رویکرد برنامه‌ریزی فضایی تمرکز می‌کند که اخیراً در بریتانیا و سایر نقاط اروپا توسعه یافته است. در نهایت نیز به پلیموث و بازسازی یک محله خاص در آن شهر می‌پردازد و عنوان می‌نماید که "گفتمان برنامه‌ریزی فضایی" در معرض تفاسیر گوناگون است. همچنین نتیجه می‌گیرد که برنامه‌ریزی فضایی را می‌توان به شیوای بسیار گزینشی برای خدمت به طیفی از برنامه‌های ایدئولوژیک، سیاسی مختلف و حتی رقابتی و متضاد انتخاب کرد.

مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای عمومی شامل تحقیقات داخلی در مورد این دو موضوع شامل موارد زیر می‌باشد. محمودپور و مرادی چادگانی^۱ (۱۳۹۸) در مقاله مشکل‌یابی سیستم برنامه‌ریزی شهری تهران برپایه رهیافت یکپارچه برنامه‌ریزی فضایی راهبردی دانش‌پایه با هدف تأکید بر رهیافت‌های برنامه‌ریزی فضایی و مدیریت دانش در ارتقای سیستم برنامه‌ریزی شهری بر موضوعاتی مثل تبادل دانش و افزایش آگاهی عمومی و ایجاد فرهنگ به‌کارگیری دانش پرداخته و نتیجه‌گیری می‌کنند که بی‌اعتمادی به مدیریت دانش و تفکر راهبردی در ساختارهای نهادی رسمی (قانون، دولت، سازمان‌ها) و غیر رسمی (فرهنگ، تاریخ، باورهای عمومی) چالش اصلی سیستم برنامه‌ریزی شهر تهران است. قائم‌مقامی و همکاران^۲ (۱۳۹۸) در پژوهشی به تبیین شاخص‌های هویت مکان در بافت‌های تاریخی، نمونه موردی: بافت تاریخی جوباره اصفهان پرداخته و مهم‌ترین دلیل بروز از بین رفتن هویت مکانی را توسعه سریع و نامتناسب بدون توجه به بستر محیطی و عوامل هویت‌ساز محلات تاریخی عنوان کرده‌اند. طبرسا و همکاران^۳ (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان "کاربرد تکنیک چیدمان فضا برای مقایسه تطبیقی میان ساختار فضایی بافت‌های تاریخی و توسعه‌های جدید شهری (نمونه پژوهش: بافت تاریخی و شهرک فرهنگیان گرگان)" نتیجه گرفته‌اند که ارزش‌های طراحی حاصل از

1. Issahaka Fuseini , Jaw Kemp

2. Natasa Lovnic-Marco Lovnic-Werner Konold

3. Medvednica

4. Nature 2000

5. Gonzalez-Torres

6. Architecture, urban planning and collective identity: Bilbao as a case study

7. Monika Magdziak

8. Rob Atkinson

بستر اجتماعی زندگی سنتی در بافت تاریخی که فضای سکونتی با محرمیت بیشتر، اختلاط کاربری کمتر، شبکه معابر سلسله مراتبی را شکل داده که به آرامش و امنیت بیشتری منجر می‌شود. درحالی که که بافت‌های جدید تمایل بیشتر به معرض دید بودن و نفوذپذیری بصری، نزدیکی محل کار و سکونت و دسترسی به معابر اصلی دارند. در پژوهشی شجیعی (۱۳۹۴) با عنوان "هویت فراموش شده در بافت‌های تاریخی (نمونه موردی بافت تاریخی شهر سبزوار)" بحث‌هایی از قبیل فاصله گرفتن از خاطره‌ها، تخریب عناصر شهری در بافت‌های تاریخی سبب‌ساز هویت فراموش شده در بافت‌های تاریخی مطرح می‌شود. نتایج تحقیق طیبیان و منصوری (۱۳۹۲) با عنوان "ارتقای کیفیت محیطی و رضایت‌مندی از زندگی در محلات جدید با اولویت‌بندی اقدامات بر اساس نظرهای ساکنان (نمونه موردی: کاشان)" نشان می‌دهد عوامل اجتماعی مثل هویت و روابط اجتماعی و سرزندگی فضاهای محله مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر رضایت‌مندی سکونتی در محلات بوده است. در محلات جدید شاخص‌های اجتماعی وضعیت نامناسب‌تری نسبت به شاخص‌های کالبدی دارند. ذاکرحقیقی و جمالی‌پور (۱۳۹۲) در مقاله مدل ارزیابی کیفیت زندگی در محلات از پیش اندیشیده شده (نمونه مطالعاتی: محله کوی ملت اهواز) به این موضوع می‌پردازند که انتظار برنامه‌ریزان و مدیران شهری این است که به دلیل وجود طرح‌های اولیه، محلات نوساز کمتر دچار مشکلات کالبدی باشند و به دلیل سکونت اغلب افراد با سطح درآمدی مناسب کمتر دچار مشکلات هویتی و فرهنگی باشند، در صورتی که چنین محلاتی نیازمند مدیریت خردمندانه برای بهینه‌سازی و استفاده از پتانسیل‌های موجود هستند. نادیده گرفتن ارزش‌های اجتماعی فرهنگی و هویتی در برنامه‌ریزی برای محلات جدید مشکلاتی را برای این بافت‌ها به‌وجود آورده است.

با بررسی موارد مرتبط و اهمیت زیاد نقش برنامه‌ریزی فضایی در ارتقای هویت شهری، سنجش ارتباط این دو متغیر با یکدیگر که پیش از این نیز انجام نشده است، ضروری به نظر می‌رسد. در زمینه منابع مرتبط با برنامه‌ریزی فضایی، نویسندگان کمتر به مسائل و آثار اجتماعی که این نوع برنامه‌ریزی بر زندگی مردم می‌گذارد توجه کرده‌اند. در پژوهش‌های مرتبط با هویت شهری نیز بیشتر به عواملی چون دلبستگی به مکان و احساس تعلق خاطر و... توجه شده و به تاثیری که برنامه‌ریزی فضایی بر هویت شهری می‌گذارد توجه‌ای نشده است. بنابراین نوآوری پژوهش پیش رو تبیین ارتباط ابعاد و معیارهای مرتبط با برنامه‌ریزی فضایی با معیارهای هویت شهری با استفاده از رگرسیون چندگانه می‌باشد.

هویت شهری، هویت جمعی است که در کالبد، محتوا و معنی شهر تجلی می‌یابد و به واسطه تداعی خاطرات جمعی، حس تعلق خاطر به مکان را بر می‌انگیزد و شهرنشینان را به سوی شهروند شدن هدایت می‌کند. تنها هویت مکان نیست که حائز اهمیت است بلکه هویتی که یک فرد یا گروه به آن مکان دارند نیز مهم است، به ویژه اینکه، آیا افراد مکان را به عنوان یک غریبه یا آشنا تجربه می‌کنند (سوان و همکاران، ۲۰۱۷). یک شهر به عنوان مجموعه‌ای از ترکیب عوامل طبیعی، اجتماعی و محیط‌های شناخته شده توسط انسان که در آن جمعیت ساکن متمرکز شده است، دارای هویت خاصی است. هویت هر شهر به آن ویژگی‌ای خاص می‌بخشد و باعث تمایز آن از سایر شهرها می‌شود. هویت مکان به عنوان یکی از راه‌های ارتباط بین انسان و مکان، بیشتر متوجه ارضای ذهنی و عاطفی بشر است تا نیازهایی که مستقیم با جسم او در ارتباط باشند (حبیبی و روحانی، ۱۳۹۴). از طرف دیگر هویت مکان در عین اینکه وابسته به فرد، تجارب خاص و نحوه اجتماع‌پذیری اوست، انعکاس دهنده افراد و گروه‌هایی است که در آن مکان خاص زندگی می‌کنند (حصاری و دیگران، ۲۰۱۹). گفته می‌شود عواملی مثل تاریخ، تخیل، راز و رمز امنیت، شور و سرزندگی و خاطره عوامل هویت‌ساز مکان هستند (Partovi, 2008: 122). لذا هویت دربردارنده تاریخ فضا است. به خاطره‌ها متذکر می‌شود. معنای معنوی خاص خود را به ناظر القا می‌کند. ارزش‌های فرهنگی مردم را نشان می‌دهد. در تداوم و پیوستگی گذشته است و دارای گسست تاریخی و فرهنگی نیست (نقی زاده، ۱۳۹۲). علاوه‌بر موارد مطرح شده درباره ساخت هویت مکان از طریق فرهنگ، سابقه تاریخی، خاطرات جمعی می‌توان به موارد دیگری هم اشاره نمود که ارتباطی با "گذشته" و "تاریخ" ندارد؛ از جمله نوع و ماهیت فناوری ساخت، عملکردها، نشانه‌ها، فرم‌ها و ویژگی‌های بصری و کالبدی (proshansky et al., 1983). هویت در محلات جدید ساخته شده به طور مستقیم با برنامه‌ریزی فضایی در ارتباط می‌باشد. هویت نهایی هر فضا، برآیند هویت‌های عملکردی، کالبدی، محیطی، فرهنگی

و معنایی آن است (Naghizadeh, 2007: 190). در دهه‌های اخیر نقش برنامه‌ریزی فضایی در شکل دادن مکان‌ها، توجه زیادی از محققان را به خود جلب نموده است (Cravo & Bailoa, 2012). یکی از خصوصیات مهم برنامه‌ریزی فضایی چند بعدی و چند هدفه بودن آن است. از یک طرف با افزایش فعالیت‌های شهروندان، نیاز به فضا افزایش می‌یابد و از طرف دیگر فضای شهری همواره دارای محدودیت می‌باشد. لذا در برنامه‌ریزی فضایی هدف اصلی مدیریت خردمندانه فضا است (صرافی، ۱۳۹۰: ۸۷). این برنامه‌ریزی به سازمان‌دهی مطلوب فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی مورد نیاز برای توسعه فضا و هدایت کالبد محیط انسانی در جهت مطلوب می‌پردازد (معصومی اشکوری، ۱۳۹۰). در برنامه‌ریزی فضایی منظور از "فضایی" تمرکز بر اینکه "چیزها کجا هستند" (یعنی مدیریت روابط میان فعالیت‌هایی که در یک قلمروی کالبدی روی می‌دهد) و نیز بر یکپارچگی دستورکارهای چندگانه (محیطی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سازمانی) اثرگذار بر مکان‌ها است (Healey, 2006) به همین دلیل می‌توان آن را یک شیوه تصمیم‌گیری دانست که انگاشت یکپارچه کردن دستور کارها و اعمال در سطوح مختلف اداره جامعه و نیز یکپارچه کردن عوامل سیاست‌گذاری در قلمروهای گوناگون جغرافیایی-اداری را به کار می‌گیرد (ابراهیم نیا، عبدی دانشپور، ۱۳۹۸).

از مهم ترین ویژگی‌های برنامه‌ریزی فضایی می‌توان موارد ذیل را بر شمرد: برنامه‌ای جامع است و در واقع پایه همه برنامه‌ریزی‌هاست؛ بلند مدت است؛ در راستای اهداف اجتماعی، اقتصادی حرکت می‌کند؛ دارای نظام برنامه‌ریزی سلسله مراتبی است؛ این نوع برنامه‌ریزی نگرشی توسعه‌ای دارد به عبارتی دیگر یکی از اهداف این نوع برنامه‌ریزی رسیدن به بالاترین سطح توسعه است، پس توجه به استراتژی‌های دولت در مورد منطقه مورد مطالعه لازم است؛ وسیله‌ای برای حفاظت از سرمایه محیط زیستی منطقه است (PPS, 2004)؛ بنابراین برنامه‌ریزی فضایی یک مفهوم کلی و نوعی برنامه‌ریزی n بعدی است و پاسخگوی سیستم فضایی چند بعدی است. از این رو بیشترین ظرفیت را در مواجهه با شهر به عنوان یک مکان چند بعدی و هویت آن به عنوان مفهومی وسیع و چند بعدی دارد. هویت در محلات جدید ساخته شده به طور مستقیم با برنامه‌ریزی فضایی در ارتباط می‌باشد. هویت نهایی هر فضا، برآیند هویت‌های عملکردی، کالبدی، محیطی، فرهنگی و معنایی آن است (Naghizadeh, 2007: 190). در حال حاضر در رابطه با موضوع هویت فضایی شهری سه پارادایم اصلی وجود دارد: منظر، فرهنگ و اقتصاد (Duan, Lan, Jiang, ۲۰۲۱). با توجه به موارد مطرح شده در مبانی نظری می‌توان نتیجه گرفت که با توجه به مولفه‌ها و معیارهای برنامه ریزی فضایی، هویت در محلات قدیم و جدید به طور مستقیم و غیرمستقیم با برنامه‌ریزی فضایی برای محلات ارتباط دارد.

جدول ۱. مؤلفه‌های برنامه‌ریزی فضایی و عناصر هویت

مؤلفه‌های برنامه‌ریزی فضایی		عناصر نمایانگر هویت محله	
مؤلفه	منبع و مرجع	عنصر	منبع و مرجع
کالبدی: هدایت کالبدی محیط انسانی، توزیع کالبدی سامان‌دهی و مکان‌یابی فعالیت‌ها، انتخاب مکان‌ها، شکل، میزان و توسعه زمین، مقررات کاربری زمین، ارتباط بین فعالیت‌های مختلف در فضا، ایجاد تعادل در فضا، شکل‌دهی به فضا، زیبایی شناسی، معماری	(معصومی اشکور، ۱۳۹۰: ۸۷) (زیاری، ۱۳۸۷: ۱۰۴) (Cravo Bailoa, 2012: 25) (مومن، ۱۳۷۷: ۲۵) (ابراهیم نیا، ۱۳۹۷: ۶۵) (Albrechts, 2006: 115) به نقل از RTPI, 2008 (منوچهری فر، ۱۳۸۲: ۲) (حقجو، ۱۳۹۲: ۸۶) Pps, 2004: 12 به نقل از ستوده و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۸) (Zahid, 1990: 39) (Filden, 2003: 6)	عناصر کالبدی- بصری- عینی: خوانایی، نشانه‌ها، فرم‌ها، عملکردها، ساختار فیزیکی، فعالیتی، دسترسی‌ها، سیمای شهر، منظر شهر نظم فضایی، مرکز محله، مولفه‌های مصنوع، جنبه‌های فیزیکی ساختاری شهر، شخصیت و حس مکان، تمایز، تداوم، وحدت	(رضازاده، ۱۳۸۵: ۳۹) (proshannskv et al, 1983: 11) (محسنی رفر، ۱۳۹۶: ۵۸) (یورجعفر و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۱) (Naghizadeh, 2007: 190) (اسکندری، ۱۳۹۳: ۲۵) (آریاک، ۲۰۰۵: ۹-۱۰) (جوادی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۵۶) (میرمقتدایه، ۱۳۸۳: ۲۹) (زیاری، ۱۳۸۵: ۲۵)
اجتماعی: سیاست اجتماعی- سنت‌های اجتماعی-اهداف اجتماعی، پویایی‌های اجتماعی، توسعه اجتماعی	(Healy, 2010: 54) (Dear, 2000: 51) (ابراهیم نیا، ۱۳۹۷: ۶۵) (زیاری، ۱۳۸۷: ۱۰۴) (Pps, 2004: 12) به نقل از جوریمی، ۱۳۹۳: ۱۱)	اجتماعی: ارضای ذهنی، عاطفی، انعکاس دهنده افراد، خاطره‌ها ایجاد تعلق خاطر و وابستگی، یابرداری اجتماعی، انسجام و همبستگی، فعالیت‌های جمعی، و اجتماعی، امنیت، حافظه جمعی، تجربه شهری، رفتارها و هنجارها، علوم رفتاری، وضعیت شهروندان در گروه‌های اجتماعی، احساس امنیت	(حبیبی و روحانی، ۱۳۹۴: ۱۷) (احصاری و دیگران، ۲۰۱۹: ۲۱) (نقی‌زاده، ۱۳۹۲: ۱۴) (proshansky et al, 1983: 11) (الهیان، ۱۳۹۲: ۶)

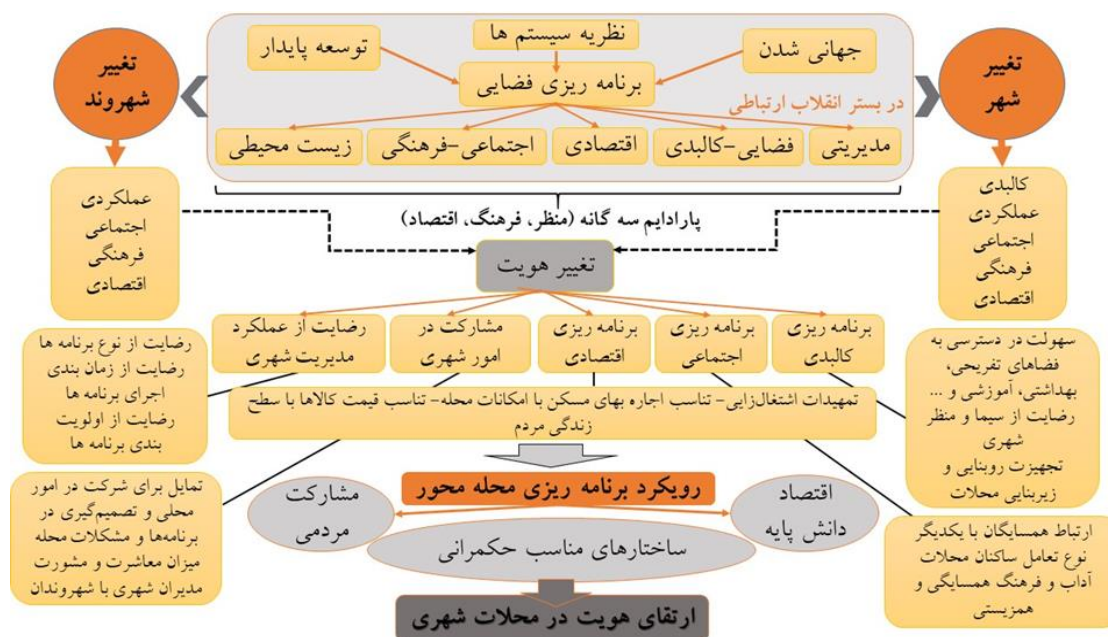
(فکوهی، ۱۳۹۸: ۲۱۵) (نقزاده، ۱۳۸۷: ۱۱۸) (دانشیور و شیرازی، ۱۳۹۴: ۲۳) (حبیبی، ۱۳۸۴: ۳۸) (اسکندری، ۱۳۹۳: ۱۱) (پاکزاد، ۱۳۹۰: ۱۴۷) (جوادی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۵۶)		(Healy, 2006:4) (مهدی‌پور، ۱۳۷۷: ۲۰) (شورجه، ۱۳۹۳: ۱۲۰) (Haselesberger, 2017:24) (Filden, 2003:6)	
(بهبادفر، ۱۳۸۶: ۵۴-۵۵) (عسگرزاده صفار، ۱۳۹۲: ۴۰)	اقتصادی: سرمایه اقتصادی، رویدادهای اقتصادی، کیفیت مادی و مالی زندگی افراد، درآمدهای عمومی افراد	(Healy, 2010:54) (Sabatier, 1998) اشکوری، ۱۳۹۰: ۱۸) (مومنی، ۱۳۷۷: ۳۵) (زیاری، ۱۳۸۷: ۱۰۴) (Pps, 2004: 12) به نقل از جوریم، ۱۳۹۲: ۱۱) (Healy, 2006: 4) (RTPI, 2008, منوچهری فر، ۱۳۸۲: ۲) (مهدی‌پور، ۱۳۷۷: ۲۰) (Ulger, 2014, Nihat invar zturk fetherna, nlinn. 2010) (Zahid, 1990:39) (Alrushald, 2010: 10) (صراف، ۱۳۹۰: ۸۷) (معصومی اشکوری، ۱۳۹۰: ۸۷) (Knieling&Othengrafen, 2009:102) (Pps, 2004:12) به نقل از جوریم، ۱۳۹۳: ۱۱)) (Healy, 2006: 4) (F.C.F. 2008:58-62) (RTPI, 2008: منوچهری فر، ۱۳۸۲: ۲) (Ernste, 212:88) (Pps, 2004:12) به نقل از جوریم، ۱۳۹۳: ۱۱) (Haselesberger, 2017:14)	اقتصادی: سیاست اقتصادی - اهداف اقتصادی، پویایی‌های اقتصادی، رشد اقتصادی، رفاه مردم و کامیابی مادی
(قاسمی، ۱۳۹۷: ۲۴) (Relf, 1976: 25)	مدیریتی: توجه به معماری شهری (شکل، محتوا و معنای شهر)، تعامل مدیران شهری با مردم، ایجاد دسترسی مناسب به خدمات، آشنایی با مکان‌های مورد نظر، توجه به هنر و زیبایی شناسی	(معصومی اشکوری، ۱۳۹۰: ۸۷) (Dear, 2000:51) (Sabatier, 1998: 99) (ابراهیم‌نیا، ۱۳۹۷: ۶۶) (زیاری، ۱۳۸۷: ۱۰۴) (Healy, 2006:4) (RTPI, 2008) به نقل از منوچهری فر، ۱۳۸۲: ۲) (Othengrafen, 2016:24) (Haselesberger, 2017:15)	مدیریتی: مدیریت فضا - استراتژی‌های دولت، پویایی‌های اداری، اصل تابعیت (تصمیم‌گیری در سطوح بالاتر، تحقق‌پذیری برنامه‌ها، ساختارهای اداری و نظم‌دهی سلسله‌مراتبی، توزیع قدرت و کفایت، روند کار و ابزار، اجرا و مدیریت برنامه‌ریزی فضایی، هماهنگ‌سازی بخش دولتی با دیگر سازمان‌ها و فرایندها کیفیت فضایی، عدالت فضایی، انصاف
(نقزاده، ۱۳۹۲: ۱۴) (proshansky et al, ۱۹۸۳: ۱۱) (بزی، ۱۳۹۱: ۲۳۵) (کاربوتیز، ۲۰۱۸: ۴) (شورت و کیم، ۱۳۹۳: ۱۷) (Naghizadeh, 2007: 190) (Habibi, 2006: 5) (مطلبی، ۱۳۸۸: ۹۵) (بهبادفر، ۱۳۸۶: ۵۴) (چنگیزی، ۱۳۹۲: ۵۳) (Relf, 2010:45-80) (پاکزاد، ۱۳۹۰: ۱۴۷) (بهبادفر، ۱۳۸۶: ۵۴-۵۵) (عسگرزاده صفار، ۱۳۹۲: ۴۰)	فرهنگی: ارزش‌های فرهنگی سابقه تاریخی - ساختار فرهنگی، سرمایه فرهنگی، خرده فرهنگ‌ها، جهانی شدن، زبان، آداب و رسوم، عقاید و ارزش‌ها، روابط بین جامعه، عقاید و ارزش‌ها، رویدادهای فرهنگی، فرهنگ عامه، توجه به شاخص‌های فرهنگی	(معصومی اشکوری، ۱۳۹۰: ۸۷) (Dear, 2000:51) (Sabatier, 1998: 99) (ابراهیم‌نیا، ۱۳۹۷: ۶۶) (زیاری، ۱۳۸۷: ۱۰۴) (Healy, 2006:4) (RTPI, 2008) به نقل از منوچهری فر، ۱۳۸۲: ۲) (Othengrafen, 2016:24) (Haselesberger, 2017:15)	فرهنگی: فعالیت فرهنگی، پویایی‌های فرهنگی
(قاسمی، ۱۳۹۷: ۲۴) (Relf, ۱۹۷۶: ۲۵)	سیاسی	(معصومی اشکوری، ۱۳۹۰: ۸۷) (Sabatier, 1998:99) (Healy, 2006: 4) (F.C.F. 2008:58-62) (RTPI, 2008) به نقل از منوچهری فر، ۱۳۸۲: ۲) (آبرزدک، ۲۰۱۷: ۱۲) (Heselberger, 2017: 21-40) (Ulger, 2014, Nihat invar zturk fetherna, nlinn. 2010) (Field, 2003:6) (مومنی، ۱۳۷۷: ۳۵) (مجیدی‌فر، ۱۳۹۱: ۵) (Cadwalwallader, 1985:27) (زیاری، ۱۳۸۹: ۲۲) (مومنی، ۱۳۷۷: ۵۵) (باباپور، ۱۳۷۳: ۲۶)	سیاسی: فعالیت سیاسی، پویایی‌های سیاسی، اصل تناسب (انعطاف‌پذیری در سیاست و تعهد)، اصل پیشگیری، اصل یکپارچگی (انسجام سیاسی و یکپارچگی میان راهبرد قلمرویی، امنیت
(قاسمی، ۱۳۹۷: ۲۴)	جمعیت: تعاملات انسانی (انسان - انسان، انسان - محیط، انسان - هر)	(مجیدی‌فر، ۱۳۹۱: ۵) (Cadwalwallader, 1985:27) (زیاری، ۱۳۸۹: ۲۲) (مومنی، ۱۳۷۷: ۵۵) (باباپور، ۱۳۷۳: ۲۶)	خدماتی: مسائل خدمات، ایجاد شبکه‌های ساختاری زیربنایی، آموزشی

(Filden,2003:6)			
سکونت: سکونت متعادل، استانداردهای برای سکونتگاه‌ها و فعالیت‌ها	(Healy,2010 :54) (مهدی پور، ۱۳۷۷: ۲۰)	سکونت: ثبات سکونت، نحوه زندگی، ساکنان، توقعات مسکونی، از سکونت، احساس، آسایش و امنیت، تمایل به ادامه سکونت	(پاکزاد، ۱۳۹۰: ۱۹۰) (سیدمیرزایی، ۱۳۸۳: ۸۹) (قاسمی، ۱۳۹۷: ۲۴)
توسعه‌ای: نگرش توسعه‌ای، سود بردن جامعه از توسعه، توسعه پایدار	12 : (Pps,2004) به نقل از جوریم، ۱۳۹۳: (۱۱) (Maskin,milijic, 2010: 31) (Ernste. 2012:88) (Pps, 2004:12) به نقل از جوریمی، ۱۳۹۳: (۱۱)		
محیط زیست: حفاظت از سرمایه محیط زیستی	Pps,2004 : 12 به نقل از جوریمی، ۱۳۹۳: (۱۱):	محیط زیست: مطلوب بودن شرایط محیط، عوامل مشخص طبیعی، محیط سالم و پاک، آرامش، عاری از آلودگی، ازدحام، وجود فضای سبز، وجود فضایی برای پیاده روی و دوچرخه سواری	(Relf,2010 :45-80) (پاکزاد، ۱۳۹۰: ۱۴۷) (روزی، ۱۳۹۲: ۴۰)
(ECE,2008:58-62)			
مشارکت: اصول دموکراتیک، اصل مشارکت	ECE,2008 :58-62) RTPI.2008 . به نقل از منوچهری فر ۱۳۸۲: (۲: (Haselesherg er, 2017 :41)	مشارکت : دموکراسی، حقوق انسانی و برابری، مشارکت اجتماعی	(هزارجریبی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۶)
عناصر شخصی - انسانی: محله مسکونی، عناصر ذهنی - روحی، سبک زندگی، دلبستگی به شهر، شغل، تحصیلات، روحیه فردی، سلامتی، احترام، امنیت، آسایش بالندگی و خودکفایی، سرپناه، مسئولیت‌پذیری، آگاهی و دانش، ارزش‌های فردی و جمع، خاطره، تعلق، وابستگی، اندوخته‌های ذهنی فرد، تعهد شهروندی، احساس تعلق فردی، خانوادگی، گروهی، قبیله‌ای مکانی، رویدادهای اجتماعی			

از طرف دیگر باید گفت محله به عنوان یک نظام سکونتی چه به صورت خودانگیخته و چه به صورت برنامه‌ریزی شده، از دیرباز جزء اصلی شهرها بوده است. هرگاه نظام فضایی محله از تعادل و توازن برخوردار باشد ساختار فضایی شهرها به سمت تعادل و همگنی فضایی پیش می‌رود. به نظر می‌رسد این تعادل و توازن در محلات می‌تواند به کمک برنامه‌ریزی فضایی مهیا شده و از این رو سبب سامان گرفتن وضعیت شهرها و ارتقای هویت گردد. پژوهش حاضر حول سه محور مهم برنامه‌ریزی فضایی، هویت شهری و محلات شهری به بررسی نقش مداخلات فضایی در جهت اثربخشی بر هویت شهری در محلات تاریخی و جدید شهری، می‌پردازد. در این میان برنامه‌ریزی فضایی به عنوان متغیر مستقل، هویت شهری به عنوان متغیر وابسته و محلات شهری به عنوان متغیر میانی مطرح شده و ارتباط این عوامل با دیدگاه انتقادی مورد تحلیل قرار گرفته است.

به طور کلی موارد مطرح شده در دو شاخه مهم باعث ایجاد تغییر می‌شود؛ تغییر شهر و تغییر شهروند. تغییرات اعمال شده به واسطه این موارد در ابعاد مختلف کالبدی، عملکردی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در "شهر" و ابعاد اقتصادی، عملکردی، اجتماعی و فرهنگی در "شهروند" رخ می‌دهد. مجموع این تغییرات، تغییر در "هویت" را در پی خواهد داشت. لذا محلات شهری به عنوان بستر سبب ساز این تغییرات نیازمند یک رویکرد استراتژیک با تاکید بر محله محوری می‌باشند. پیشنهاد پژوهش حاضر، رویکرد برنامه‌ریزی محله محور می‌باشد؛ چرا که طبق نظر سالک^۱ (۲۰۰۷) اگر محله‌های شهر بر اساس اصول و مبانی برنامه‌ریزی علمی و فرهنگی سازمان دهی گردد می‌تواند معیارهای هویت را در شهر تعمق بخشد. از طرف دیگر ایجاد شهرهای پایدار نیز در گرو سازمان دهی محلات است. رویکرد مذکور خود نیازمند سه رکن مهم و اساسی است؛ ساختارهای مناسب حکمرانی، اقتصاد دانش پایه و مشارکت مردمی. لازم به یادآوری است که توسعه این استراتژی نیازمند این امر می‌باشد که ذینفعان مربوطه باید از مراحل اولیه در فرآیند برنامه‌ریزی مشارکت فعال داشته باشند. برنامه‌ریزی محله محور نیازمند تشکیل یک سیستم، جمع‌آوری و

ارزیابی اطلاعات از این سیستم با نگاه به آینده و توسعه ای پایدار، تدوین و پشتیبانی از طرح مداخلات فضایی و در نهایت ارزیابی مستمر آن می باشد. مجموع عوامل مذکور در نهایت سبب ساز ارتقای هویت در محلات شهری خواهد شد. موارد مطروحه در قالب مدل مفهومی پژوهش در شکل (۱) نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و روش آن توصیفی-تحلیلی است. گردآوری معیارهای تحقیق از طریق مطالعه مبانی نظری با روش تحلیل محتوا انجام شده است. برای تدقیق معیارهای تهیه شده از روش دلفی استفاده شده و برای این منظور از یک جامعه آماری ۱۴ نفره که از اساتید دانشگاه در رشته شهرسازی و جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و متخصصین و کارشناسان خبره شهرداری و راه و شهرسازی هستند کمک گرفته شده است، از این افراد خواسته شد تا با استفاده از پرسشنامه‌ای که در اختیارشان قرار می‌گیرد، اهمیت معیارها و عناصر تحقیق را با کمک طیف لیکرت تعیین نمایند. انتخاب این بخش از جامعه آماری در پژوهش حاضر به صورت هدفمند می‌باشد. بدین ترتیب ابتدا برای گزینش مهمترین معیارهای مستخرج از مبانی نظری از روش دلفی استفاده گردید؛ تعداد ۱۴ نفر از متخصصان به سوالات دلفی طی سه دوره پاسخ دادند تا مهمترین معیارها انتخاب گردند. در ادامه مسیر پژوهش و استفاده از پرسشنامه شهروندان و یافتن رابطه بین متغیرهای برنامه‌ریزی فضایی و متغیر هویت شهری از معیارهایی که در دلفی بیشترین امتیاز را داشتند کمک گرفته شد. بنابراین یک متخصص اولیه جهت مصاحبه انتخاب شده و در ادامه بر اساس معرفی وی با سایر متخصصین بعدی پرسشنامه تکمیل گردید. اهمیت گویه‌های پرسشنامه خبرگان با طیف لیکرت مشخص شد. روش نمونه‌گیری هدفمند به این معنی است که بتواند بر حسب موضوع، مسئله و موقعیت پژوهش، گروه‌های هدف اطلاع‌رسان را تعریف نماید (Farasatkah, 2016). همچنین تکنیک به‌کار رفته در نمونه برداری در این پژوهش در گروه متخصصین از نوع گلوله برفی می‌باشد. نمونه‌گیری گلوله برفی روشی است که براساس آن، واحدهای نمونه ضمن ارائه اطلاعات در مورد خود، درباره واحدهای دیگر جامعه نیز اطلاعاتی را در اختیار محقق قرار می‌دهند (Strauss, 1998). شایان ذکر است که در این مرحله بعد از سه دور رفت و برگشت با کارشناسان اتفاق نظر میان اعضای پانل حاصل شده و تکرار دورها خاتمه یافت. بدین صورت که در دور دوم بیشتر از پنجاه درصد اعضای پانل، ۶۳ عامل تاثیر گذار در واکاوی نقش برنامه‌ریزی و مداخلات فضایی در اثربخشی بر هویت

شهری را که میانگین آن‌ها بالاتر از ۲/۵ بود را در میان عوامل خود برگزیدند. انحراف معیار پاسخ‌های اعضا درباره میزان اهمیت عوامل در دور سوم نسبت به دوره‌های قبلی کاهش داشته است. ضریب همبستگی کندال برای پاسخ‌های اعضا درباره ترتیب عوامل در دور سوم ۰/۷۸۲ است، با توجه به تعداد اعضای پنل میزان ضریب کندال معنادار به حساب می‌آید. میزان ضریب کندال در دور دوم و سوم تفاوت چندانی با هم ندارد و رشد قابل توجهی را نشان نمی‌دهد. در نهایت اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه‌ها با کمک روش دلفی^۱ تجزیه و تحلیل گردید و مهم‌ترین مولفه‌های مرتبط با پژوهش به دست آمد (جدول ۲). در ادامه با کمک اطلاعات به دست آمده، پرسشنامه شهروندان طراحی و در اختیار شهروندان محله ملاصدرا و ملک آباد قرار گرفت. در این مرحله تعداد پرسشنامه‌ها با در نظر گرفتن جمعیت محله ملاصدرا (۲۲۵۴ نفر) و محله ملک‌آباد (۴۱۵۶ نفر) و با کمک فرمول کوکران به ترتیب حجم نمونه ۳۶۴ نفر و ۳۵۱ نفر تعیین گردید.

توزیع پرسشنامه‌های شهروندان به صورت آنلاین بوده است. این پرسشنامه‌ها در پیام‌رسان واتساپ در گروه‌های مختلف از جمله گروه‌های دانشجویان، دانش آموزان، کارمندان دولت، کارمندان بخش‌های خصوصی و فرهنگیان و کسبه و غیره با کمک ارتباطاتی که وجود داشته ارسال و در توضیحات ارسالی همراه با پرسشنامه آورده شد که تنها شهروندان ساکن در محلات مدنظر تحقیق به آن پاسخ دهند. پرسشنامه پژوهشگر ساخته که بین ساکنین توزیع شده است در پنج بخش از متغیرهای مستقل شامل مداخلات و برنامه‌ریزی کالبدی (۷ گویه)، برنامه‌ریزی اجتماعی و فرهنگی (۶ گویه)، برنامه‌ریزی اقتصادی (۵ گویه)، و تمایلات مردم برای ارتباط با مدیریت شهری و مشارکت (۵ گویه) و رضایت از عملکرد مدیران شهری (۹ گویه) و یک بخش متغیر وابسته هویت شهری (۱۸ گویه) تنظیم شد. روایی پرسشنامه مذکور نیز توسط استادان دانشگاه و صاحب نظران معاونت شهرسازی و معماری شهرداری قزوین تأیید شده است. برای تعیین اعتبار پرسش‌نامه مذکور، تعداد ۳۰ پرسش‌نامه از پرسشنامه‌هایی که روایی آنها تعیین و اصلاحات لازم صورت گرفته بود، در منطقه مورد مطالعه توسط اجرای آزمون مقدماتی (مرحله پیش آزمون) تکمیل گردید. سنجش میزان پایایی نیز از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به دست آمد که نشان داد پرسشنامه از پایایی مطلوبی برخوردار بود (جدول ۱). سپس، داده‌ها براساس ماتریس ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS انجام و تحلیل ANOVA ارایه شد. متغیرهای مستقل پژوهش (مولفه‌های اصلی برنامه‌ریزی فضایی) شامل برنامه‌ریزی کالبدی، برنامه‌ریزی اقتصادی، برنامه‌ریزی اجتماعی، برنامه‌ریزی فرهنگی، مدیریت شهری، مشارکت شهروندان و متغیر وابسته پژوهش هویت شهری می‌باشد.

جدول ۲. میزان آلفای کرونباخ معیارهای پژوهش

معیار	برنامه‌ریزی فضایی	مفهوم	آلفاکرونباخ
منظر	محیطی	برنامه‌ریزی کالبدی	۰/۹۱۷
فرهنگ	اجتماعی - فرهنگی	برنامه‌ریزی اجتماعی فرهنگی	۰/۷۰۶
اقتصاد	اقتصادی	برنامه‌ریزی اقتصادی	۰/۸۹۲
فرهنگ	اجتماعی - فرهنگی	مشارکت در امور شهری	۰/۷۳۷
فرهنگ	سازمانی (نهادهی)	رضایت از عملکرد مدیریت شهری	۰/۸۰۱
فرهنگ	اجتماعی - فرهنگی	هویت محلی	۰/۹۱۶
پارادایم سه گانه	-	کلیه متغیرهای تحقیق	۰/۸۲۸

1. Delphi

2. <https://survey.porsline.ir/s/yoGXoWq>

۳. کلیه مطالب مربوط به انجام مراحل آماری قابل ارایه می‌باشد.

جدول ۳. معیارها و زیرمعیارهای تاثیرگذار برنامه‌ریزی فضایی بر هویت محلات

(از این معیارها و زیرمعیارها برای طراحی پرسش نامه دلفی استفاده شده است)

معیار	زیر معیار	منبع
مدیریتی	سیاست‌های شهرداری، حکمروایی خوب شهری، نحوه استفاده از اراضی، طرح‌های فرادستی، حفاظت و بهسازی محیط زیست، حفظ آثار تاریخی موجود در محلات، افزایش عدالت فضایی، شفافیت پاسخگویی، تلاش برای توسعه منظم و سنجیده در شهرها، بالا بردن کمی و کیفی خدمات شهری، سروسامان دادن به وضعیت حمل و نقل و ترافیک شهری، مکان‌یابی خدمات، توجه به تراکم، حفظ ایمنی شهرها و حفاظت از شهروندان، فعال نگاه داشتن انواع کاربری‌ها، توجه به سطح فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهروندان، پشتیبانی روز افزون از طرح‌های شهری، توسعه دموکراتیک، توجه به نظرات و خواسته‌های مردم، بهبود نحوه انتخاب دولت محلی، ایجاد تمهیداتی برای مشارکت مردم در طرح‌های مرتبط با محله شان	(محمودی، ۱۳۸۸: ۱۴۵) (زالی، ۱۳۸۵) (ابراهیمی، ۱۳۹۶) (عندلیب، ۱۳۸۰: ۱۳۴) (شریف زادگار، و دهکردی، ۱۳۸۹: ۹۰) (سیف الدینی، ۱۳۸۱: ۱۶۵) (مثنوی، ۱۳۹۰: ۵۷) (Eldrandaly, 2010) (رجبی فر، ۱۳۹۳) (لزگیان، و رز، آزماي، ۱۳۸۹: ۵۰) (زیاي، و قربان، ۱۳۹۶: ۲۱) (زیاری، ۱۳۸۱: ۵) (مشکینی و نورمحمدی، ۱۳۹۳: ۱۱) (Harvey, 1969) (ابراهیمی و یوزعزیزی، ۱۳۹۶: ۳۳) (رضویان و بیرام زاده، ۱۳۸۷: ۱۰۴) (یوزمحمدی، ۱۳۸۲: ۵) (تابعی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۴)
	توزیع متعادل کاربری‌ها، جلوگیری از تداخل کاربری‌های ناسازگار، اختلاط کاربری‌ها، تناسب بین توده و فضا، توزیع متعادل کاربری، تراکم، حمل و نقل مناسب، توجه به مولفه‌های ذهنی، عینی، عملکردی، ایجاد تداوم و پیوستگی، دسترسی مناسب، تنوع بصری، ساختار و خوانایی،	(محموظی و همکاران، ۱۳۸۰: ۱۰۵) (رضویان و بیرام زاده، ۱۳۸۷: ۱۰۵) (یوزمحمدی، ۱۳۸۲: ۵)
اقتصادی	جلوگیری از سوداگری و بورس بازی زمین، تنوع‌فعالیت‌های اقتصادی حاکم بر شهر، توسعه موزون و تلاش در جهت رفع نابرابری‌های اقتصادی، وجود فرصت‌های برابر در عرصه‌های اشتغال، استفاده بهینه از زمین، استفاده از اضافه ارزش افزوده در جهت منافع عمومی، تامین نیازهای اقتصادی مردم در محلات، دسترسی به درآمد کافی، کاهش هزینه‌ها، ایجاد اقتصاد فعال	(شریف زادگار، و دهکردی، ۱۳۸۹: ۹۴) (زالی، ۱۳۸۵) (مثنوی، ۱۳۹۰: ۵۷) (Eldrandaly, 2010) (محموظی و همکاران، ۱۳۸۰: ۱۰۵) (تابعی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۴)
	کاهش نابرابری‌ها در استفاده از زمین، افزایش تسهیلات و خدمات عمومی، گسترش فضاهای جمعی، تقویت هویت محله‌ای، زیباسازی محیط شهری، برنامه‌ریزی برای حضور بیشتر افراد در مکان، توجه به کیفیت عرصه‌های همگانی، پایداری اجتماعی، سرمایه فرهنگی، پذیرش اصل تنوع به مثابه یک ارزش، حفظ کرامت انسانی، ایجاد حس مسئولیت‌پذیری، امنیت اجتماعی	(زالی، ۱۳۸۵) (شریف زادگار، و دهکردی، ۱۳۸۹: ۹۱) (محمودی، ۱۳۸۸: ۱۴۵) (Eldrandaly, 2010) (محموظی و همکاران، ۱۳۸۰: ۱۰۶) (مشکینی و نورمحمدی، ۱۳۹۳: ۱۲) (ابراهیمی و یوزعزیزی، ۱۳۹۶: ۳۲) (رضویان و بیرام زاده، ۱۳۸۷: ۱۰۵) (تابعی، ۱۳۹۵: ۲۷)
زیست محیطی	تاکید بر توانمندی‌ها، امکانات، استانداردها، سرائه‌ها در هر گونه برنامه زیست محیطی، گسترش فضای سبز، ایمنی از موانع، حفظ پیوند شهروندان با طبیعت،	(شریف زادگار، و دهکردی، ۱۳۸۹: ۹۵) (زالی، ۱۳۸۵) (مثنوی، ۱۳۹۰: ۵۷) (محموظی و همکاران، ۱۳۸۰: ۱۰۵) (Eldrandaly, 2010)

بعد از جمع‌آوری معیارها و زیرمعیارهای تاثیرگذار برنامه‌ریزی فضایی بر هویت شهری به طراحی سوالات پرسش نامه دلفی پرداخته شد تا رتبه‌بندی عوامل انجام گیرد (جدول ۴).

جدول ۴. معیارها و زیرمعیارهای تاثیرگذار برنامه‌ریزی فضایی بر هویت محلات تاریخی و جدید شهری (میانگین، انحراف معیار، کمینه و بیشینه مرتبط با طیف لیکرت مطرح شده در پرسش نامه دلفی خبرگان می باشد)

ردیف	معیار	زیرمعیار	پاسخ‌ها	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
۱	مدیریتی	سیاست‌های شهرداری	۱۴	۴/۰۱	۰/۷۷	۱	۵
۲	مدیریتی	حکمرمایی خوب شهری	۱۴	۴/۲۱	۰/۵۱	۲	۵
۳	مدیریتی	نحوه استفاده از اراضی	۱۴	۳/۴۰	۰/۸۰	۱	۵
۴	مدیریتی	طرح‌های فرداستی	۱۴	۳/۸۷	۰/۹۶	۱	۵
۵	مدیریتی	حفاظت و بهسازی محیط زیست	۱۴	۳/۴۱	۰/۷۹	۱	۵
۶	مدیریتی	حفظ آثار تاریخی موجود در محلات	۱۴	۴/۴۰	۰/۵۳	۱	۵
۷	مدیریتی	افزایش عدالت فضایی	۱۴	۳/۷۰	۰/۵۳	۲	۵
۸	مدیریتی	شفافیت پاسخگویی	۱۴	۳/۲۴	۰/۸۹	۱	۵
۹	مدیریتی	تلاش برای توسعه منظم و سنجیده در شهرها	۱۴	۳/۳۴	۰/۸۲	۱	۵
۱۰	مدیریتی	بالا بردن کمی و کیفی خدمات شهری	۱۴	۴/۲۳	۰/۴۵	۱	۵
۱۱	مدیریتی	سرو سامان دادن به وضعیت حمل و نقل و ترافیک شهری	۱۴	۲/۹۰	۱/۳۰	۱	۵
۱۲	مدیریتی	مکان یابی خدمات	۱۴	۳/۶۵	۱/۰۶	۲	۵
۱۳	مدیریتی	توجه به تراکم	۱۴	۳/۷۰	۰/۹۱	۱	۵
۱۴	مدیریتی	حفظ ایمنی شهرها و حفاظت از شهروندان	۱۴	۳/۰۱	۱/۳۰	۱	۵
۱۵	مدیریتی	فعال نگاه داشتن انواع کاربری‌ها	۱۴	۳/۲۱	۱/۰۴	۱	۵
۱۶	مدیریتی	توجه به سطح فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی شهروندان	۱۴	۴/۱۴	۰/۵۱	۲	۵
۱۷	مدیریتی	پشتیبانی روزافزون از طرح‌های شهری	۱۴	۴/۰۲	۱/۶۰	۱	۵
۱۸	مدیریتی	توسعه دموکراتیک	۱۴	۳/۸۰	۰/۸۱	۱	۴
۱۹	مدیریتی	توجه به نظرات و خواسته‌های مردم	۱۴	۴/۰۱	۰/۶۵	۲	۵
۲۰	مدیریتی	بهبود نحوه انتخاب دولت محلی	۱۴	۴/۱۵	۰/۵۴	۱	۵
۲۱	مدیریتی	ایجاد تمهیداتی برای مشارکت مردم در طرح‌های مرتبط با محله شان	۱۴	۳/۷۴	۰/۸۹	۱	۵
۲۲	فضایی-کالبدی	توزیع متعادل کاربری‌ها	۱۴	۳/۹۷	۰/۸۸	۱	۵
۲۳	فضایی-کالبدی	جلوگیری از تداخل کاربری‌های ناسازگار	۱۴	۳/۳۱	۰/۹۱	۱	۵
۲۴	فضایی-کالبدی	اختلاط کاربری‌ها	۱۴	۳/۹۵	۰/۶۵	۱	۵
۲۵	فضایی-کالبدی	تناسب بین توده و فضا	۱۴	۲/۹۴	۱/۱۷	۱	۵
۲۶	فضایی-کالبدی	توزیع متعادل کاربری	۱۴	۴/۰۲	۰/۵۹	۱	۵
۲۷	فضایی-کالبدی	تراکم	۱۴	۳/۷۴	۰/۷۸	۱	۵
۲۸	فضایی-کالبدی	حمل و نقل مناسب	۱۴	۳/۵۰	۱/۰۱	۱	۵
۲۹	فضایی-کالبدی	توجه به مولفه های ذهنی، عینی، عملکردی	۱۴	۳/۹۱	۰/۵۴	۱	۵
۳۰	فضایی-کالبدی	ایجاد تداوم و پیوستگی	۱۴	۳/۴۴	۰/۸۷	۱	۵
۳۱	فضایی-کالبدی	دسترسی مناسب	۱۴	۳/۹۲	۰/۵۷	۱	۵
۳۲	فضایی-کالبدی	تنوع بصری	۱۴	۳/۵۱	۰/۸۹	۱	۵
۳۳	فضایی-کالبدی	ساختار و خوانایی	۱۴	۳/۹۵	۰/۶۸	۱	۵
۳۴	اقتصادی	جلوگیری از سوداگری و بورس بازی زمین	۱۴	۳/۲۵	۰/۹۷	۱	۵
۳۵	اقتصادی	قیمت مسکن	۱۴	۳/۷۸	۰/۶۴	۱	۵
۳۶	اقتصادی	نوع فعالیت‌های اقتصادی حاکم بر شهر	۱۴	۳/۴۷	۰/۸۴	۱	۵
۳۷	اقتصادی	توسعه موزون و تلاش در جهت رفع نابرابری‌های اقتصادی	۱۴	۳/۷۴	۰/۶۱	۱	۵
۳۸	اقتصادی	وجود فرصت‌های برابر در عرصه‌های اشتغال	۱۴	۳/۸۷	۰/۵۷	۱	۵
۳۹	اقتصادی	استفاده بهینه از زمین	۱۴	۳/۵۷	۰/۷۹	۱	۵
۴۰	اقتصادی	استفاده از اضافه ارزش افزوده در جهت منافع عمومی	۱۴	۲/۶۸	۱/۴۱	۱	۴
۴۱	اقتصادی	تامین نیازهای اقتصادی مردم در محلات	۱۴	۳/۵۷	۰/۷۴	۱	۵
۴۲	اقتصادی	دسترسی به درآمد کافی	۱۴	۳/۹۸	۰/۶۱	۱	۵
۴۳	اقتصادی	کاهش هزینه‌ها	۱۴	۳/۵۱	۰/۹۱	۱	۵

۴۴	اقتصادی	ایجاد اقتصاد فعال	۱۴	۳/۵۴	۰/۸۷	۱	۵
۴۵	اجتماعی-فرهنگی	کاهش نابرابری‌ها در استفاده از زمین	۱۴	۳/۳۲	۰/۹۴	۱	۵
۴۶	اجتماعی-فرهنگی	افزایش تسهیلات و خدمات عمومی	۱۴	۴/۰۵	۰/۶۵	۱	۵
۴۷	اجتماعی-فرهنگی	گسترش فضاهای جمعی	۱۴	۳/۷۵	۰/۸۴	۱	۵
۴۸	اجتماعی-فرهنگی	تقویت هویت محله‌ای	۱۴	۴/۴۱	۰/۵۲	۱	۵
۴۹	اجتماعی-فرهنگی	زیباسازی محیط شهری	۱۴	۳/۸۴	۰/۹۶	۱	۵
۵۰	اجتماعی-فرهنگی	برنامه ریزی برای حضور بیشتر افراد در مکان	۱۴	۳/۵۱	۰/۹۸	۱	۵
۵۱	اجتماعی-فرهنگی	توجه به کیفیت عرصه‌های همگانی	۱۴	۳/۷۵	۱/۰۲	۱	۵
۵۲	اجتماعی-فرهنگی	پایداری اجتماعی	۱۴	۳/۴۷	۰/۹۴	۱	۵
۵۳	اجتماعی-فرهنگی	سرمایه فرهنگی	۱۴	۳/۸۴	۰/۸۹	۱	۵
۵۴	اجتماعی-فرهنگی	پذیرش اصل تنوع به مثابه یک ارزش	۱۴	۲/۹۵	۱/۳۱	۱	۵
۵۵	اجتماعی-فرهنگی	حفظ کرامت انسانی	۱۴	۳/۸۷	۰/۶۷	۱	۵
۵۶	اجتماعی-فرهنگی	ایجاد حس مسئولیت پذیری	۱۴	۳/۸۹	۰/۶۶	۱	۵
۵۷	اجتماعی-فرهنگی	امنیت اجتماعی	۱۴	۳/۶۸	۰/۷۵	۱	۵
۵۸	زیست محیطی	تاکید بر توانمندی‌ها، امکانات، استانداردها، سازه‌ها در هرگونه برنامه زیست محیطی	۱۴	۳/۸۶	۰/۶۵	۱	۵
۵۹	زیست محیطی	گسترش فضای سبز	۱۴	۳/۸۸	۰/۶۴	۱	۵
۶۰	زیست محیطی	ایمنی از موانع	۱۴	۳/۳۲	۰/۸۶	۱	۵
۶۱	زیست محیطی	حفظ پیوند شهروندان با طبیعت	۱۴	۳/۳۵	۰/۸۲	۱	۵
۶۲	زیست محیطی	شیب مناسب	۱۴	۲/۹۱	۰/۹۴	۱	۴
۶۳	زیست محیطی	تامین آب سالم و کافی	۱۴	۳/۵۷	۰/۹۸	۱	۵

امتیاز نهایی عوامل نشان می‌دهد که زیر معیارهای حفظ آثار تاریخی موجود در محلات، بالا بردن سطح کمی و کیفی خدمات شهری، حکمروایی خوب شهری، بهبود نحوه انتخاب دولت محلی، توجه به سطح فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهروندان، افزایش تسهیلات و خدمات عمومی، توزیع متعادل کاربری‌ها، پشتیبانی روزافزون از طرح‌های شهری، توجه به نظرات و خواسته‌های مردم بیشترین امتیاز را دارند و در نتیجه بیشترین تاثیر را در نقش برنامه‌ریزی و مداخلات فضایی بر هویت محله‌ای دارند. در ادامه از این عوامل برای طراحی پرسش نامه شهروندان کمک گرفته شده است و در نهایت پرسش نامه شهروندان در دو محله تاریخی و جدید مورد پژوهش توزیع گردید. پس از ثبت اطلاعات جمع‌آوری شده در Excel از تحلیل رگرسیون چندگانه در نرم‌افزار SPSS استفاده شد. ابتدا به بررسی میزان آلفای کرونباخ مفاهیم مورد سنجش می‌پردازیم و بعد با کمک تحلیل‌های آماری نرم‌افزار SPSS ارتباط بین متغیرهای برنامه‌ریزی فضایی و هویت شهری مشخص می‌شود.

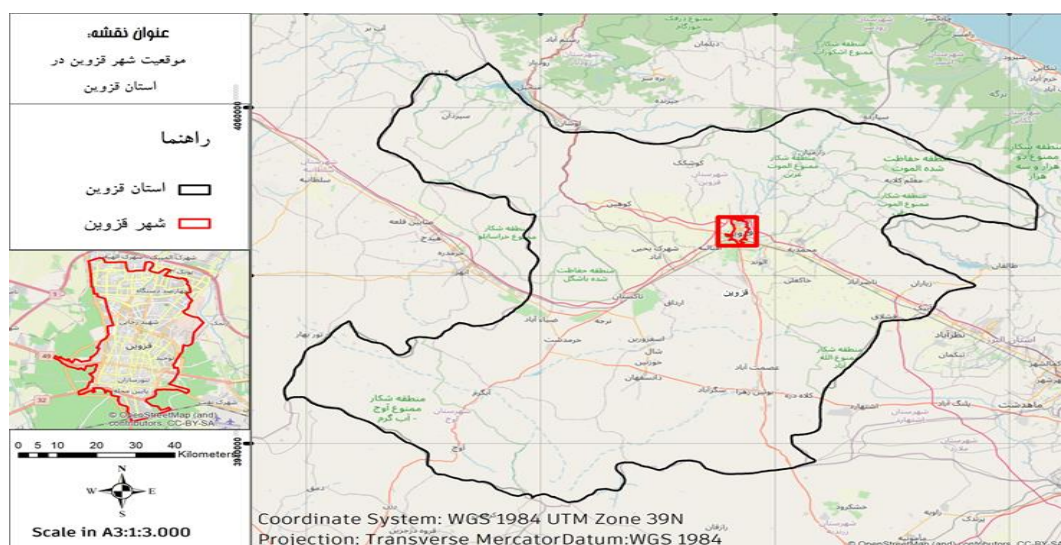
در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. رگرسیون خطی چندگانه، یکی از روش‌های آماری است که به مدل سازی رابطه خطی در داده‌های مشاهده شده می‌پردازد (Abrougui et al., 2019: 204). از مزیت‌های مدل‌های رگرسیونی می‌توان به سادگی، کم هزینه بودن، تفسیرپذیری بالا و تعمیم دقیق آن‌ها اشاره نمود (Caffo, 2019:3). این رگرسیون مدل گسترش یافته رگرسیون خطی ساده است؛ به طوری که رگرسیون خطی تاثیر یک متغیر بر روی یک متغیر وابسته را نشان می‌دهد و رگرسیون چندگانه تاثیر دو یا چند متغیر را بر یک متغیر وابسته نشان می‌دهد (Mallery, 2020: 208). معادله عمومی رگرسیون خطی چندگانه به شرح زیر است:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n + \varepsilon_i$$

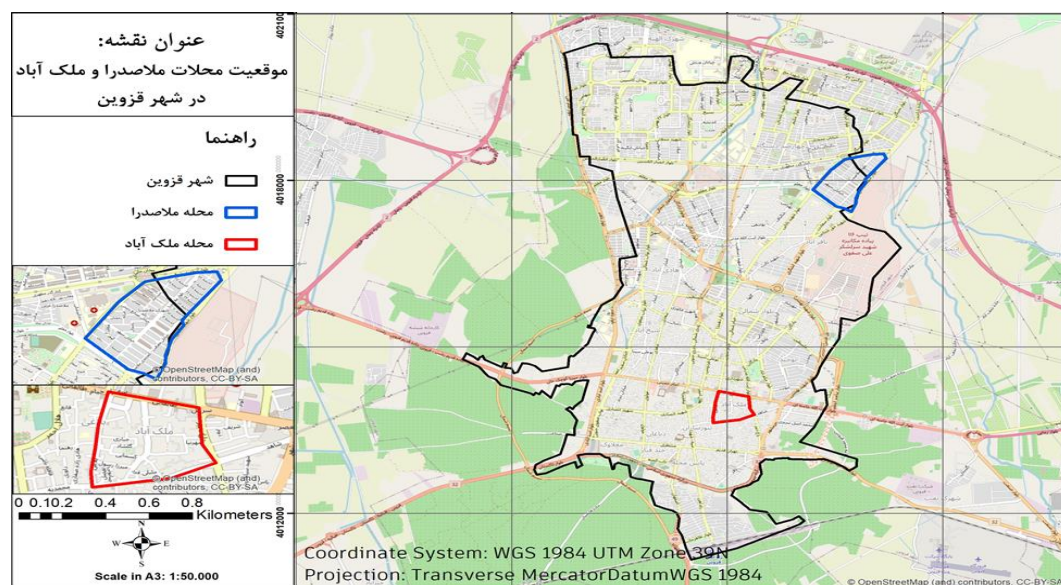
در این معادله Y_i معرف میزان پیش‌بینی شده برای متغیر وابسته، X معرف متغیرهای پیش‌بین، B_0 معرف عرض از مبدا، B معرف شیب خطوط و E_i معرف خطای مدل است (Pal & Bharati, 2019:13). در این پژوهش متغیرهای مستقل شامل مولفه‌های برنامه‌ریزی فضایی از جمله برنامه‌ریزی کالبدی، برنامه‌ریزی اقتصادی، برنامه‌ریزی اجتماعی- فرهنگی، برنامه‌ریزی و وضعیت مدیریت شهری، مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی فضایی و متغیر وابسته هویت شهری بوده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهر قزوین مرکز استان قزوین با مساحتی در حدود ۳۳۰۰ هکتار، بزرگترین شهر استان و از نظر سیاسی-اداری و تحولات اقتصادی-اجتماعی، مرکز استان است. این شهر در بخشی از فلات ایران در دامنه جنوبی سلسله جبال البرز و در مسیر تهران به رشت، زنجان و همدان (شکل ۱) واقع شده است (مهندسین مشاور خانه محله شهر، ۱۳۹۰: ۷۲). بافت تاریخی و قدیمی شهر قزوین در منطقه یک این شهر قرار دارد. این بافت دارای آثار تاریخی زیادی بوده و مسکن آن اکثراً نیاز به نوسازی و مرمت دارند به طور کلی در نگاه اول کالبد بافت قدیمی شهر نیازمند بهسازی و رسیدگی است و در مشاهدات میدانی انجام شده تهدیداتی متوجه هویت در این بخش نیز است. در این پژوهش از بین محلات موجود در بافت قدیم، محله ملک‌آباد به عنوان نمونه موردی پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته است و پرسشنامه شهروندان در بین ساکنین این محله توزیع شده است. محله ملاصدرا نیز به عنوان یکی از محلات جدید در منطقه ۳ شهر قزوین به عنوان نمونه موردی انتخاب شده و پرسش نامه شهروندان در این محله توزیع شده است. این محدوده گرچه از لحاظ کالبدی و وسعت معابر و کوچه‌ها در وضعیت مناسبی قرار دارد ولیکن دسترسی مناسبی به مرکز شهر و کاربری‌های مختلف در این محلات وجود ندارد (شکل ۲).

شکل ۲. موقعیت شهر قزوین در استان قزوین

شکل ۳. موقعیت جغرافیایی محدوده محله ملک آباد و ملاصدرا در شهر قزوین

یافته‌ها و بحث

برای تبیین ارتباط بین مولفه‌های برنامه‌ریزی فضایی و مولفه‌های هویت شهری در پژوهش حاضر مولفه‌های اصلی شامل پنج گروه معیار مدیریتی (با ۲۱ زیر معیار)، معیارهای فضایی-کالبدی (با ۱۲ زیر معیار)، معیارهای اقتصادی (با ۱۶ زیر معیار)، معیارهای اجتماعی-فرهنگی (با ۱۵ زیر معیار)، معیارهای زیست محیطی (با ۱۲ زیر معیار) می‌باشد که در جدول ۳ نشان داده شده است. در این پژوهش با توجه به اینکه متغیر وابسته تحقیق یک طیف کیفی است و از طرف دیگر اکثر متغیرهای مستقل نیز کیفی هستند بنابراین رگرسیون خطی چند متغیره می‌تواند محقق را در نیل به این هدف یاری رساند و متغیرهای اثرگذار را شناسایی کند. در محاسبه‌ی مدل رگرسیونی برای انتخاب متغیرهای مدل رگرسیونی، روش‌های مختلفی وجود دارد که در این پژوهش از روش چندگانه توام استفاده شده است. این روش، روشی است که در آن کلیه متغیرهای مستقل همزمان وارد تحلیل شده و اثرات کلیه متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته بررسی می‌گردد. متغیرهای مستقل و زمینه‌ای (متغیرهایی که دارای روابط معنادار با متغیر وابسته بودند) همگی وارد مدل رگرسیونی شدند تا اثرات هر کدام از آنها مشخص گردد. اما در مورد اهمیت نقش متغیرهای مستقل در پیشگویی متغیر مستقل باید از مقادیر بتا^۲ استفاده کرد. از آنجا که مقادیر بتا استاندارد شده می‌باشند بنابراین از طریق آن می‌توان در مورد اهمیت نسبی متغیرها قضاوت کرد. بزرگ بودن مقدار بتا نشان‌دهنده اهمیت نسبی و نقش آن در پیش‌گویی متغیر وابسته می‌باشد. با توجه به اینکه مقایسه دو بافت جدید و قدیم و شناسایی متغیرهای اثرگذار بر هویت شهری در دو بافت شهری جزو اهداف این پژوهش می‌باشد، بنابراین از دو مدل رگرسیونی به تفکیک برای هر بافت استفاده می‌گردد تا متغیرهای اثرگذار بر هویت محلی در هر بافت شناسایی گردد. البته در قالب بررسی روابط دو متغیره این عوامل به تفکیک بررسی گردید و نتایج حاکی از آن بود که تفاوت‌هایی بین روابط متغیر وابسته با متغیرهای مستقل در سطح دو بافت وجود دارد، بنابراین استفاده از دو مدل رگرسیونی جداگانه برای هر بافت ضرورت می‌یابد. در جداول (۵) تا (۹) رابطه بین متغیرهای برنامه‌ریزی کالبدی و متغیرهای احساس هویت محلی، رابطه بین متغیرهای اجتماعی و فرهنگی و متغیر هویت، رابطه بین متغیرهای برنامه‌ریزی اقتصادی و متغیر هویت شهری، رابطه بین متغیرهای مشارکت در امور محلی و متغیر هویت شهری، رابطه بین متغیرهای رضایت از مدیریت شهری و متغیر هویت شهری و رابطه بین میزان رضایت از عملکرد مدیریت شهری با احساس هویت محلی نشان داده می‌شود.

جدول ۵. توزیع افراد نمونه بر حسب رابطه بین برنامه‌ریزی کالبدی با احساس هویت محلی

برنامه‌ریزی کالبدی		هویت محلی	
همبستگی پیرسون	سطح معناداری	احساس هویت محلی	بافت قدیم
۰/۴۸۳	۰/۰۳		
۰/۶۹۱	۰/۰۰۰	بافت جدید	

جدول ۶. توزیع افراد نمونه بر حسب رابطه بین برنامه‌ریزی اجتماعی فرهنگی با احساس هویت محلی

برنامه‌ریزی اجتماعی-فرهنگی		احساس هویت محلی	
همبستگی پیرسون	سطح معناداری	احساس هویت محلی	بافت قدیم
۰/۳۶۸	۰/۰۵		
۰/۴۲۰	۰/۰۰۰	بافت جدید	

جدول ۷. توزیع افراد نمونه بر حسب رابطه بین برنامه‌ریزی اقتصادی با احساس هویت محلی

برنامه‌ریزی اقتصادی		احساس هویت محلی	
همبستگی پیرسون	سطح معناداری	احساس هویت محلی	بافت قدیم
۰/۴۴۴	۰/۰۳		
۰/۳۴۳	۰/۰۰۰	بافت جدید	

1. Enter
2. Beta

جدول ۸. توزیع افراد نمونه بر حسب رابطه بین مشارکت در امور شهری با احساس هویت محلی

مشارکت در امور شهری			
همبستگی پیرسون	سطح معناداری		
۰/۳۳۹	۰/۰۱	بافت قدیم	احساس هویت محلی
۰/۵۴۵	۰/۰۲	بافت جدید	

جدول ۹. توزیع افراد نمونه بر حسب رابطه بین میزان رضایت از عملکرد مدیریت شهری با احساس هویت محلی

رضایت از عملکرد مدیریت شهری			
همبستگی پیرسون	سطح معناداری		
۰/۴۳۹	۰/۰۰	بافت قدیم	احساس هویت محلی
۰/۵۲۰	۰/۰۵	بافت جدید	

با توجه به جداول ارائه شده برنامه‌ریزی کالبدی، برنامه‌ریزی اجتماعی، برنامه‌ریزی اقتصادی، میزان مشارکت شهروندان و سطح رضایت شهروندان از عملکرد مدیریت شهری متغیرهای مستقلی بودند که معناداری روابط آن‌ها با متغیر وابسته تایید گردید و وارد مدل رگرسیونی شدند تا اثرات نسبی هر کدام از آن‌ها مشخص گردد که نتایج این آزمون در جدول (۱۰) ارائه گردیده است. در این بخش ابتدا رگرسیون چند متغیره برای مدل پیش‌بینی شده در بافت جدید محاسبه و بررسی شده است. با توجه به توضیحات ارائه شده برنامه‌ریزی کالبدی، برنامه‌ریزی اجتماعی، برنامه‌ریزی اقتصادی، میزان مشارکت شهروندان و سطح رضایت شهروندان از عملکرد مدیریت شهری متغیرهای مستقلی بودند که معناداری روابط آن‌ها با متغیر وابسته تایید گردید و وارد مدل رگرسیونی شدند تا اثرات نسبی هر کدام از آن‌ها مشخص گردد که نتایج این آزمون در جدول (۹) ارائه می‌شود. در این بخش ابتدا رگرسیون چند متغیره برای مدل پیش‌بینی شده در بافت جدید محاسبه و بررسی شده است.

جدول ۱۰. توضیحات کلی مدل رگرسیونی چند متغیره

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
۱	۰/۷۵۰ ^a	۵۶۲.	۵۵۴.	۶۵۳۱۳.	۵۶۲.	۶۷,۷۶۴	۵	۲۶۴	۰/۰۰۰

آنچه در جدول فوق حایز اهمیت می‌باشد مقدار ضریب مجذور همبستگی^۱ است که در محلات جدید شهری برابر با ۰/۵۶۲ به دست آمده است. به این ترتیب می‌توان گفت ۵۶ درصد تغییرات متغیر وابسته توسط این پنج متغیر مستقل تبیین می‌گردد.

جدول ۱۱. تحلیل آنوا

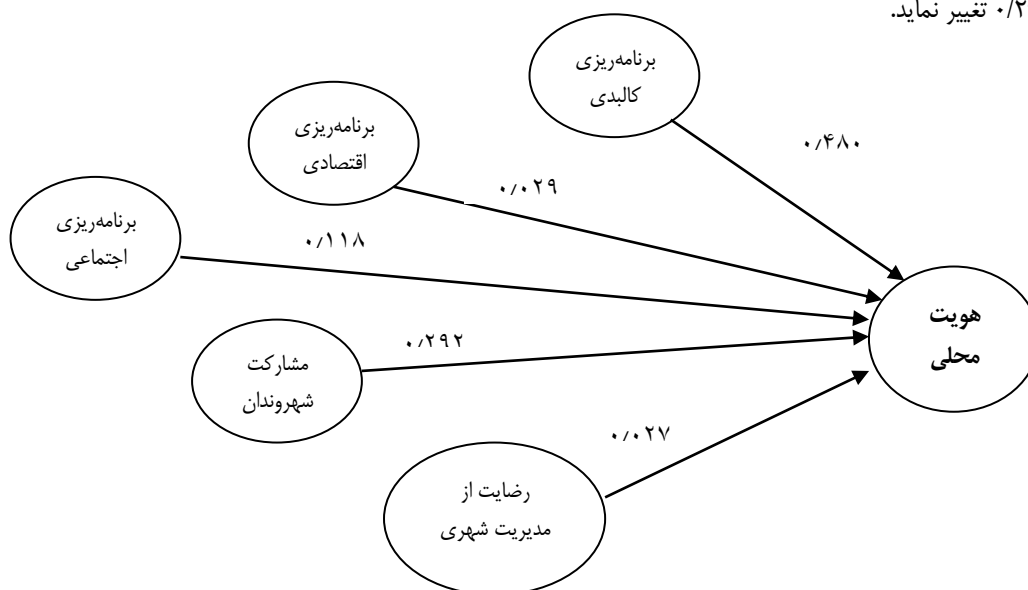
Model	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Regression	۱۴۴,۷۸۸	۵	۲۸,۹۵۰	۶۷,۸۶۴	۰.۰۰۰ ^b
Residual	۱۱۲,۶۱۸	۲۶۴	۴۲۷.		
Total	۲۵۷,۳۶۷	۲۶۹			

تحلیل ANOVA نیز معنی‌دار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرها را نشان می‌دهد و سطح معناداری (Sig=0.000) به دست آمده، معنی دار بودن آن را در سطح ۹۹ درصد تایید می‌کند. نتایج اصلی رگرسیون در جدول ۵ آمده است. ستون B در این جدول به عنوان ضریب به منظور پیش‌بینی مقدار Y در معادله رگرسیون مورد استفاده قرار می‌گیرد.

جدول ۱۲. تحلیل رگرسیون

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	۳۷۸.	۱۵۱.		۲.۵۰۵	۰.۱۳
برنامه‌ریزی کالبدی	۴۵۹.	۰.۵۱.	۴۸۰.	۸.۹۶۷	۰.۰۰۰
برنامه‌ریزی اجتماعی	۱۳۵.	۰.۵۲.	۱۱۸.	۲.۶۲۴	۰.۰۰۹
برنامه‌ریزی اقتصادی	۰.۲۸.	۰.۴۵.	۰.۲۹.	۰.۶۲۲	۰.۵۳۵
مشارکت در امور محلی	۳۰۶.	۰.۵۵.	۲۹۲.	۵.۵۶۰	۰.۰۰۰
رضایت از مدیریت شهری	۰.۳۰.	۰.۶۳.	۰.۲۹.	۴۷۱.	۰.۶۳۸

در جدول فوق مقدار t تک‌تک ضرایب رگرسیون نیز محاسبه شده و سطح معناداری آن‌ها در آخرین ستون جدول آمده است. همانطور که مقدار سطح معناداری نشان می‌دهد تنها اثرات دو متغیر برنامه‌ریزی اقتصادی و رضایت از عملکرد مدیریت شهری در این مدل معنادار نبوده است اما سایر متغیرها معنادار می‌باشند. در مورد اهمیت و نقش متغیرهای مستقل در پیشگویی معادله رگرسیون باید از مقادیر بتا استفاده کرد. از آنجا که مقادیر بتا استاندارد شده می‌باشند، بنابراین از طریق آن می‌توان در مورد اهمیت نسبی متغیرها قضاوت کرد. بزرگ بودن مقدار بتا نشان دهنده اهمیت نسبی و نقش آن در پیشگویی متغیر وابسته می‌باشد. بنابراین در اینجا می‌توان قضاوت کرد که متغیر برنامه‌ریزی کالبدی به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها در پیشگویی متغیر وابسته دارد. زیرا یک واحد تغییر در انحراف معیار آن باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته (هویت محلی) به اندازه ۰/۴۸۰ تغییر کند و در مرحله بعد تغییر در انحراف معیار میزان مشارکت شهروندان باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته به اندازه‌ی ۰/۲۹۲ تغییر نماید.

شکل ۴. تحلیل مسیر بر اساس اثرگذاری متغیرهای وابسته در بافت جدید

تمام این مراحل در محلات تاریخی شهر قزوین نیز انجام شده است. در ذیل ابتدا رگرسیون چند متغیره برای مدل پیش‌بینی شده در بافت قدیم محاسبه و بررسی شده است.

جدول ۱۳. توضیحات کلی مدل رگرسیونی چند متغیره

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
۱	۰.۵۶۶.	۳۴۴.	۳۳۳.	۷۲۱۷۷.	۳۴۴.	۳۰.۶۰۶	۵	۲۹۲	.۰۰۰

مقدار ضریب مجذور همبستگی^۱ در بافت قدیم شهری برابر با ۰/۳۴۴ به دست آمده است. به این ترتیب می‌توان گفت ۳۴ درصد تغییرات متغیر وابسته توسط این پنج متغیر مستقل تبیین می‌گردد.

جدول ۱۴. تحلیل آنوا

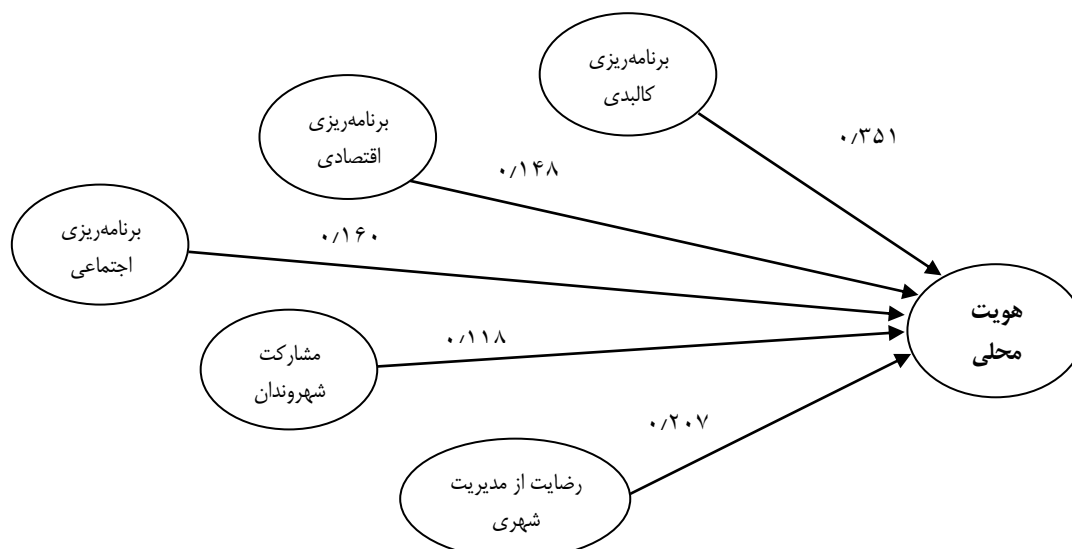
	Model	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
۱	Regression	۷۹,۷۲۲	۵	۱۵,۹۴۴	۳۰,۶۰۶	... ^b
	Residual	۱۵۲,۱۲۰	۲۹۲	۵۲۱.		
	Total	۲۳۱,۸۴۲	۲۹۷			

جدول ANOVA نیز معنی‌دار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرها را نشان می‌دهد و سطح معناداری (Sig=0.000) به دست آمده، معنی‌دار بودن آن را در سطح ۹۹ درصد تایید می‌کند. نتایج اصلی رگرسیون در جدول (۷) آمده است. ستون B در این جدول به عنوان ضریب به منظور پیش‌بینی مقدار Y در معادله رگرسیون مورد استفاده قرار می‌گیرد.

جدول ۱۵. تحلیل رگرسیون

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	۳۴۰.	۲۰۲.		۱,۶۷۷	۰۹۵.
برنامه‌ریزی کالبدی	۳۷۷.	۰۶۰.	۳۵۱.	۶,۲۳۹	۰/۰۰۰
برنامه‌ریزی اقتصادی	۰۹۵-.	۰۲۳.	۱۴۸-.	۲,۸۸۹-	۰۰۴.
رضایت از عملکرد شهری	۱۶۳.	۰۴۸.	۲۰۷.	۳,۳۷۲	۰۰۱.
برنامه‌ریزی اجتماعی	۱۳۷.	۰۴۴.	۱۶۰.	۳,۰۹۵	۰۰۲.
مشارکت در امور محلی	۱۰۷.	۰۵۳.	۱۱۸.	۱,۹۹۸	۰۴۷.

در جدول فوق مقدار t تک‌تک ضرایب رگرسیون نیز محاسبه شده و سطح معناداری آن‌ها در آخرین ستون جدول آمده است. همانطور که مقدار سطح معناداری نشان می‌دهد تمام متغیرهای مستقل در مدل معنادار بوده است. با توجه به مقادیر بتا می‌توان قضاوت کرد که متغیر برنامه‌ریزی کالبدی به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها در پیشگویی متغیر وابسته دارد. زیرا یک واحد تغییر در انحراف معیار آن باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته (هویت محلی) به اندازه‌ی ۰/۳۵۱ تغییر کند و در مرحله‌ی بعد تغییر در انحراف معیار میزان رضایت از عملکرد مدیریت شهری باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته به اندازه‌ی ۰/۲۰۷ تغییر نماید.

شکل ۵. تحلیل مسیر بر اساس اثرگذاری متغیرهای وابسته در بافت قدیمی

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان می‌دهد ارتباط مستقیمی بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق وجود دارد. در بررسی رابطه بین برنامه‌ریزی کالبدی و احساس هویت محلی و همچنین رابطه بین برنامه‌ریزی اجتماعی-فرهنگی با احساس هویت محلی مشخص گردید که رابطه این عوامل در بافت جدید قوی‌تر از بافت قدیم می‌باشد. سنجش ارتباط بین برنامه‌ریزی اقتصادی و احساس هویت محلی نشان می‌دهد که رابطه مستقیمی بین این دو متغیر در دو بافت وجود دارد به گونه‌ای که افزایش متغیر مستقل یعنی بهبود وضعیت اقتصادی باعث افزایش متغیر وابسته یعنی هویت شهروندی می‌گردد و بالعکس. در مورد رابطه بین مشارکت در امور شهری با احساس هویت محلی نیز همین ارتباط مستقیم وجود دارد؛ از این رو تقویت بعد مشارکت شهروندان رابطه مستقیمی بر افزایش احساس هویت شهروندان دارد. نتایج نشان می‌دهد این رابطه در بافت جدید قوی‌تر از بافت قدیم است. رابطه بین میزان رضایت از عملکرد مدیریت شهری با احساس هویت محلی نیز رابطه مستقیمی بوده؛ به طوری که هرچه میزان رضایت شهروندان از عملکرد مدیریت شهری افزایش پیدا کند احساس هویت محلی نیز رشد خواهد کرد. رابطه بین این دو متغیر مثبت و بسیار قوی می‌باشد.

در نهایت در راستای هدف پژوهش پیشنهادهای مطرح می‌گردد: حفظ آثار تاریخی و میراث فرهنگی و همینطور حفظ حرایم آن‌ها؛ ترمیم خلا موجود در ساختار مدیریتی شهر قزوین از نظر بسترسازی ارتباط بیشتر با ساکنان محلات قدیم و جدید؛ فراهم نمودن لایه شورایاری‌ها در ساختار مدیریتی شهر و بستر سازی مناسب برای ساختار مدیریت شهری؛ حفاظت و نگهداری از محلات قدیمی با اعطای نقش عمده فرهنگی-تاریخی؛ ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های موثر در امر برنامه‌ریزی برای محلات تاریخی؛ هماهنگ سازی شیوه‌های مختلف حمل و نقل در محلات قدیم و جدید؛ احداث مسیر مناسبی برای عابر پیاده برای سازمان‌دهی عناصر فضایی مسجد، بازار و دولت‌خانه در اطراف خیابان پیغمبریه؛ برای ایجاد و تقویت هویت شهری می‌توان با سوق دادن تمرکز و توجه شهروندان به سبزه میدان با کمک هماهنگ کردن محیط کالبدی عمل نمود؛ تاکید بر تهیه طرح‌های معتبر و منعطف و با توجه به شرایط محلی و بومی از طرف سازمان‌های مرتبط با امور شهری مانند شهرداری قزوین، اداره راه و شهرسازی قزوین، نظام مهندسی قزوین و...؛ هم فکری و مشاوره همیشگی میان سازمان‌های ذیربط در امور شهری که در این راستا نقش سازمان فرهنگی و گردشگری به عنوان یکی از پایه‌های اصلی کمیسیون ماده پنج بسیار پررنگ می‌باشد؛ افزایش فشردگی بافت و کاهش فاصله فضایی برای تقویت روابط اجتماعی و در نتیجه افزایش روابط اجتماعی؛ تامین نیازهای معیشتی و اقتصادی شهروندان؛ ایجاد و مکان‌یابی برای برپایی نمایشگاه‌های صنایع دستی استان قزوین در بدنه محلات تاریخی به منظور باززنده سازی هویت بومی در هسته اولیه شهر؛ استفاده از مبلمان شهری به عنوان نشانه و شاخصی از هویت بومی برای تقویت هویت در محلات می‌تواند بسیار موثر باشد؛ تعیین تکلیف بناهای تخریبی رها شده از سوی مالکین در محلات مورد مطالعه بافت قدیم از طریق ارسال اخطار توسط مراجع ذیصلاح و تخریب کامل این بناها و حصار کشی مناسب دور چنین بناهایی جهت جلوگیری از تجمع معتادین در این بناها؛ استفاده از عناصر طراحی ماندگار در مرکز محلات تاریخی و نقاط در معرض دید محلات جدید برای افزایش خاطره انگیز بودن محلات؛ توجه همزمان به توزیع سرانه‌های شهری و سطح کیفیت زندگی محلات و تلاش در جهت برنامه‌ریزی بر اساس مشارکت محلی و استفاده از دیدگاه‌های افراد محلی برای توسعه همه جانبه در محلات و پرهیز از برنامه‌ریزی آمرانه و یکطرفه بدون توجه به خواسته‌های ساکنان محلات جدید و قدیم؛ تهیه شناسنامه و تاریخچه محله برای آشنایی بیشتر ساکنین با محله و تقویت حس تعلق خاطر و حفظ هویت شهروندی؛ برنامه‌ریزی برای تدوین معیارها و ضوابطی که محدود کننده آلاینده‌های بصری باشند؛ رعایت انطباق ساختمان‌های جدید با زمینه فضایی محلات (رعایت نمای مناسب، تراکم مطلوب و...); طراحی سکانس‌های متوالی با طراحی نقاط عطف موجود (مثل میدان، آستانه ورود و خروج و...) و در نهایت اینکه اگر چه در برنامه‌ریزی برای محلات از پیش اندیشیده شده به برخی از ویژگی‌های طراحی شهری مثل دسترسی به مناطق مختلف شهر، اختلاط کاربری‌ها، نفوذ پذیری و خوانایی توجه شده است، محلات جدید با مشکلاتی مثل تسلط سواره و کاهش پیوستگی درون اجتماعی روبه‌رو بوده‌اند که آن‌ها نیز باید مورد بازبینی قرار بگیرند.

تقدیر و تشکر

این مقاله مستخرج از رساله دکتری رشته شهرسازی بوده که در گروه مهندسی شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین از آن دفاع شده است.

منابع

- ابراهیم‌نیا، وحیده و عبدی دانشپور، زهره. (۱۳۹۷). برنامه‌ریزی بخشی ملی در برابر برنامه‌ریزی فضایی بزرگ شهری در تهران. صفحه، ۲۸(۲)، ۸۴-۶۵. [doi: 20.1001.1.1683870.1397.28.2.5.4](https://doi.org/10.1001.1.1683870.1397.28.2.5.4)
- ابراهیمی، آرام و پورعزیزی، علی. (۱۳۹۶). تحلیل فضایی نظام شبکه‌ای استان کردستان، استان چگونه به اهداف تعیین شده دست می‌یابد. *برنامه‌ریزی فضایی*، ۱(۱)، ۳۶-۳۱.
- الهیان، الهه. (۱۳۹۲). هویت شهری، سبزوار، ۲۲-۱.
- احسان‌زاده، علیرضا؛ نژاد کورکی، فرهاد و طالبی، علی. (۱۳۹۵). کاربرد شبکه عصبی مصنوعی، درخت تصمیم، رگرسیون مولفه‌های اصلی و خطی چندگانه در مدل سازی شاخص کیفیت هوای شهری. *محیط‌شناسی*، ۴۲(۳)، ۴۷۳-۴۵۵.
- اکبری شاهرک، سونیا. (۱۳۹۶). شاخص‌های ارزیابی هویت کالبدی شهر. *سومین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری*، شیراز، ۲۰ اردیبهشت ۱۳۹۶.
- بهزادفر، مصطفی. (۱۳۸۶). *هویت شهر، نگاهی به هویت شهر تهران*. تهران: سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، موسسه نشر شهر.
- پاکزاد، جهان‌شاه. (۱۳۹۰). *سیراندیشه‌ها در شهرسازی ۲*. چاپ دوم، تهران: انتشارات آرمانشهر.
- پورمحمدی، محمدرضا. (۱۳۸۲). *برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری*. تهران: انتشارات سمت.
- تابعی، نادر؛ موحد، علی؛ تولایی، سیمین و کمان رودی کجوری، موسی. (۱۳۹۵). بررسی نقش عدالت فضایی در مدیریت شهری (منطقه ۶ تهران)، *نشریه برنامه‌ریزی فضایی*، ۶(۲)، ۳۶-۲۳.
- تولایی، نوین. (۱۳۹۶). *شکل شهر منسجم*. تهران: نشر امیرکبیر.
- جوادی، مهسا؛ بوداغ، مهرناز و مکانی، ویدا. (۱۳۹۴). درآمدی بر مفهوم هویت محیط انسان ساخت به وسیله مولفه‌های مکان، فضا و کالبدی. *فصلنامه مدیریت شهری*، ۴۱، ۱۵۹-۱۳۹.
- جوریمی، گلنوش. (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی فضایی محلی با هدف دستیابی به امنیت در توسعه‌های جدید، نمونه موردی توسعه‌های جدید شهر تهران، منطقه ۲۲. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی.
- حبیب، فرح؛ نادری، سید مجید و فروزانگهر، حمیده. (۱۳۸۷). پرسمان تبعی در گفتمان کالبد شهر و هویت (کالبد شهر تابع هویت یا هویت تابع کالبد شهر). *هویت شهر*، ۲(۳)، ۲۳-۱۳.
- حقیجو، محمدرضا؛ زندیه، سمیه و ابراهیم‌نیا، وحیده. (۱۳۹۲). چارچوب بکارگیری فن SWOT در برنامه‌ریزی فضایی مبتنی بر تفکر راهبردی. *مطالعات ساختاری و کارکردی شهر*، ۱(۳)، ۹۸-۷۷.
- حبیبی، کیومرث و روحانی چولانی، الهام. (۱۳۹۴). ارزیابی کیفی تغییر عناصر شهرکهن ایرانی به شهر مدرن در جهت احیای مکان‌های شهری با هویت ایرانی-اسلامی. *مطالعات شهر ایرانی/اسلامی*، ۶(۲۱)، ۱۸-۵.
- چنگیزی، نگار و احمدیان، رضا. (۱۳۹۲). بررسی شاخص‌های هویت فضای شهری در بافت تاریخی (نمونه موردی: بازار کرمان)، *فصلنامه شهر ایرانی/اسلامی*، ۱۱، ۶۳-۵۳.
- رضویان، محمدتقی؛ بیرام‌زاده، حبیب. (۱۳۸۷). عملکرد مدیریت شهرهای کوچک، در برنامه‌ریزی کاربری اراضی (شهر بناب). *نشریه پژوهش‌های جغرافیایی*، ۴۰(۶۳)، ۱۱۴-۱۰۱.
- زیاری، کرامت‌الله. (۱۳۸۶). *برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری*، یزد: انتشارات دانشگاه یزد.
- ذاکرحقیقی، کیانوش و جمالی پور، مهدیس. (۱۳۹۴). مدل ارزیابی کیفیت زندگی در محلات از پیش اندیشیده شده (نمونه مطالعاتی: محله کوی ملت اهواز). *آمایش محیط*، ۸(۲۸)، ۱۴۷-۱۲۵.
- سیف‌الدینی، فرانک. (۱۳۸۱). *مبانی برنامه‌ریزی شهری*، تهران: نشر آریز.
- سید میرزایی، سید محمد. (۱۳۸۳). نگاهی به آینده شهر. *پژوهشنامه علوم انسانی*، ۴۱-۴۲، ۱۰۴-۸۵.
- ستوده، فرناز؛ سجادی، ژیل و کلانتری، محسن. (۱۳۹۸). برنامه‌ریزی فضایی پیشگیری و کاهش بزهکاری شهری (محدوده مورد مطالعه محله هرنندی شهر تهران). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، گروه آموزشی جغرافیا.

- شجعی، سمیه سادات. (۱۳۹۴). هویت فراموش شده در بافت‌های تاریخی (نمونه موردی بافت تاریخی شهر سبزوار). همایش ملی معماری و شهرسازی بومی ایران، یزد.
- شریفی، محمد؛ رامشت، محمد حسین؛ رفیعیان، مجتبی و قویدل، یوسف. (۱۳۹۲). هویت مکان و ادراک آن با رویکرد ژئو سیستمی. *جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، ۲۴(۲)، ۱-۲۲.
- شریف زادگان، محمدحسین و رضوی دهکردی، سیدامیر. (۱۳۸۹). ارزیابی فرایند برنامه‌ریزی و آمایش سرزمین در ایران، راهکارهای بهبود آن. *علوم محیط*، ۷(۴)، ۸۷-۱۰۰.
- شورت، جان رنای و کیم، یونگ هیون. (۱۳۹۳). *جهانی شدن و شهر*. ترجمه احمد پوراحمد و شایان (قهرمان) رستمی، چاپ چهارم، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
- عندلیب، علیرضا. (۱۳۸۰). *نظریه پایه و اصول آمایش مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران*. تهران: دوره عالی جنگ، دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران.
- عاملی، سید سعید رضا و اخوان، منیژه. (۱۳۹۲). بازنمایی عناصر هویت بخش شهری. *فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۱(۴)، ۷۵-۱۰۰.
- طبرسا، محمد علی؛ باسیان خمیری، رضا و حسینی فوجردی، سید محسن. (۱۳۹۷). کاربرد تکنیک چیدمان فضا برای مقایسه تطبیقی میان ساختار فضایی بافت‌های تاریخی و توسعه‌های جدید شهری (نمونه پژوهش: بافت تاریخی و شهرک فرهنگیان گرگان). *معماری و شهرسازی ایران*، ۹(۱۶)، ۵-۱۶. doi: 10.30475/isa.2019.87930
- طیبیان، منوچهر، منصوری، ی. (۱۳۹۲). ارتقای کیفیت محیطی و رضایت‌مندی از زندگی در محلات جدید با اولویت‌بندی اقدامات بر اساس نظرهای ساکنان (نمونه موردی: کاشان). *محیط شناسی*، ۳۹(۴)، ۱-۱۶. doi: 10.22059/jes.2014.36458
- فکوهی، ناصر. (۱۳۹۸). *انسان شناسی شهری*. تهران: نشر نی.
- قائم مقامی، مهدیه السادات؛ منتظرالحجه، مهدی، شریف‌نژاد، مجتبی. (۱۳۹۸). تبیین شاخص‌های هویت مکان در بافت‌های تاریخی، نمونه موردی: بافت تاریخی جوباره اصفهان. دومین کنفرانس عمران، معماری و شهرسازی کشورهای جهان اسلام، تبریز.
- قاسمی، مروارید. (۱۳۹۷). *اهل کجا هستیم؟ (هویت بخشی به بافت‌های مسکونی)*. تهران: انتشارات روزبه.
- لزگیان، احسان و رنج آرمای آذری، محمد. (۱۳۸۹). بررسی و تحلیل مدیریت توسعه زمین از طریق رویکرد اصلاح مجدد زمین و با تاکید بر مقوله انتقال حق مالکیت زمین. *مدیریت شهری*، ۲۵، ۱۶۸-۱۴۷.
- محمودپور، نسرين و مرادی چادگانی، داریوش. (۱۳۹۸). مشکل‌یابی سیستم برنامه‌ریزی شهری تهران برپایه رهیافت یکپارچه برنامه‌ریزی فضایی راهبردی دانش پایه. *نامه معماری و شهرسازی*، ۱۲(۲۵)، ۴۳-۶۱.
- محمودی، سید محمد. (۱۳۸۸). تحلیلی بر سیر تحولات کلان آمایش سرزمین‌فرانسه در نیم قرن گذشته و ارائه پیشنهادتس جهت بهبود وضعیت آمایش سرزمین ایران، نشریه
- مطلبی، قاسم. (۱۳۸۸). رویکرد انسانی به توسعه پایدار محله‌ای. مجموعه‌ای مقالات اولین همایش توسعه محله‌ای، تهران.
- معصومی اشکوری، سید حسن. (۱۳۹۰). *اصول و مبانی برنامه‌ریزی منطقه‌ای*. تهران: انتشارات پیام نور.
- مشکینی، ابوالفضل و نورمحمدی، مهدی. (۱۳۹۲). تحلیل چالش‌های پیش رو مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه. پنجمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد ۵ و ۴ اردیبهشت ماه ۱۳۹۲.
- محموطی، محسن؛ درویش صفت، علی‌اصغر و مخدوم، مجید. (۱۳۸۰). آمایش سرزمین، حوزه آبخیزدارانتفرش با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی. *فصلنامه محیط شناسی*، ۲۷، ۹۹-۱۰۸.
- مجیدی‌فرد، احسان. (۱۳۹۱). *برنامه‌ریزی شهرهای پایدار*. برنامه اسکان بشر سازمان ملل، مرکز پژوهش‌های اسلامی شهر مشهد. مشهد (کمیسیون جهانی حفاظت محیط زیست و توسعه).
- محسنی‌فر، علیرضا و مراثی، محسن. (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل مولفه‌های هویت در فضاهای شهری (نمونه موردی پارک دانشجو).
- میرمقتدایی، مهتا. (۱۳۸۵). پیشنهاد روشی برای تحلیل شخصیت شهر. *نشریه محیط شناسی*، ۳۲، ۱۲۹-۱۴۰.
- مومنی، مهدی. (۱۳۷۷). *اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای*. چاپ اول، انتشارات گویا.
- نقی زاده، محمد. (۱۳۸۵). *شهرسازی و معماری اسلامی (مبانی نظری)*. اصفهان: انتشارات راهیان.
- هزارجریبی، جعفر و لهراسی، سعید. (۱۳۹۰). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با میزان هویت جمعی. *جامعه شناسی کاربردی*، ۲۲(۴۲)، ۱-۲۰.
- یزدانی، محمدحسن؛ علی پور، ابراهیم و محمودی، ایوب. (۱۳۹۸). بررسی و تحلیل هویت محلات شهری با تاکید بر حسن تعلق به مکان (مورد مطالعه: محلات سیزده گانه حاشیه شهر اردبیل). *جامعه شناسی نهادهای اجتماعی*، ۱۴(۱)، ۹-۳۹.

- Abrougui, K., Gabsi, K., Mercatoris, B., Khemis, C., Amami, R., & Chehaibi, S. (2019). Prediction of organic potato yield using tillage systems and soil properties by artificial neural network and multiple linear regressions. *Soil and Tillage Research*. Vol. 190, 202-208. doi: 10.1016/j.still.2019.01.011.
- Caffo, B. (2019). Regression Models for Data Science in R: A companion book for the Coursera Regression Models class. Leanpub. <https://leanpub.com/regmods>.
- Chen, Y., et al., (2017). on the cognition and pattern construction of historical and cultural city taking Huangshan City as an example. *Urban Planning Forum* (S2).
- Cravo, P.M., & Bailoa S. (2012). Spatial planning and Tourism Development in Portugal, regionalru disparity 7 , 76-88
- Cadwallader, M.T. (1985). Analitical Urban Geography :spatial patterns and theories,new jersey :prentice hall.
- Dear, M. (2000). *The postmodern Urban Condition*. Oxford: Black well.
- Duan, J., Lan, W., & Jiang, Y. (2021). An evaluation approach to spatial identity in historic urban areas from a humanistic perspective. *Frontiers of Architectural Research*. doi.org/10.1016/j.foar.2021.12.009.
- Eldrandaly, Kh. (2010). A GEP-based spatial deasion support system multisite landuse allocation-Applied soft Computing,10,694-702.
- Harvey, D. (1969). Explanation in geography.
- Healey, P. (2007). Urban complexity and spatial strategies: Towards a Relational planning for our time. routledge.
- Hessari, E. M., Peysokhan, A., Havashemi, D., Gheibi, M., Ghafourian, F., & Bayat. (2019). Analyzing the Dimensionality of place Attachment and its relationship with residential sstisfaction in new cities: the case of sadra. *Iran social indicators research*, 142(3), 1031-1053.
- Hwang, K. (2014). Finding urban identity through culture-led urban regeneration. *Journal of Urban Management*, 3(1), 67-85.
- Jiang, H., & Zhang, S., (2009). Producing, duplication and characteristics extinction: an analysis on the crisis of city's characteristic with the theory of production of space, 04 Urban Planning Forum, pp: 40-45.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. MIT Press.
- Manahasa, E., & Manahasa, O. (2020). Defining urban identity in a post-socialist turbulent context: the role of housing typologies and urban layers in Tirana. *Habitat Int*. 102, 102202.
- Marshall Nunbogu, A., IssahakuKorah, P., BrandfulCobbinah, P., Poku-Boansi, M. (2018). Doing it ourselves, Civic initiative and self-governance in spatial planning. *Cities*, 74, 32-41. doi.org/10.1016/j.cities.2017.10.022.
- Naghizadeh, M. (2007). Perception of beauty&Identity of city (in the light of Islamic thought). Isfahan: cultural organization of the Municipality of Isfahan publishing co.
- Naghizadeh, M. (2013). The identity of the city and the perfection of its historical context.case study:Mashhad. *City identity magazine*, 19
- Norberg-schulz, Ch. (2004). *Architecture: Meaning and place (V.nouroz.Borazjani,Trance)*.Tehran: Jamejahan publishers
- Pal, M., & Bharati, P. (2019). *Applications of Regression Techniques*. Springer Singapore. <https://www.springer.com/gp/book/9789811393136>.
- Partovi, p. (2008). *Phenomenology of place*. Tehran: publishing of the Art Academi.
- Paper Rm. Duan, J. (2006). *Urban Spatial Development Theory*. Phoenix Science Press.
- Proshansky, Harold M., Fabian, Abbek, Kaminoff, Robert, place identity. (1983). physical world socialization on the self. *Journal of Environmental Psychology*,
- Rezazadeh, Reza (2015). Influential components in pedestrian routes with identity, International conference on architecture, construction and urban planning at the beginning of the third millennium
- Relph, E. (1976). *place and place lessness*. Pion London
- Relph, E. (2010). *Place and placelessness*. (M. Noghsanmohammadi, K, Mondegar, & Z Motaki, Trans). Tehran: Armanshahr.
- Scott, M., Parkinson, A., Waldron, R., & Redmond, D. (2020). Planning for historic urban environments under austerity conditions: insights from post-crash Ireland. *Cities*, 103, 102788.
- Shakuie, H. (2016). *New trends in philosophy of geography*. Tehran: Gita Shenasi Institute of Geography and Cartography.
- Swapan, M.S.H, Ahsan, T., & Ahmad, F. (2017). Transforming Urban Dichotomies and challenges of south Asian Megacities: rethinking sustainable growth of Dhaka. Bagladesh. *Urban Science*, 1(4), 1-31.

- Wang, H., & Wang, Y., (2007). Urban green space system plan molds city characteristics. *Chinese Landscape Architecture*, 23(9), 90-94.
- Wang, J. (2019). Inclusiveness and sharing, explicit and implicit mutual learning, livability predicted: historical prospect and contemporary creation of urban vitality. *City Planning Review*, 43(12), 9-16.
- Yaldiz, E., Aydın, D., & Sıramkaya, S. (2014). Loss of city identities in the process of change: the city of Konya-Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 140, 221-233.
- Zhang, S.(2012). The integral protection of historic city: rethinking under the international proposal of historic urban landscape. *Beijing Planning Review*, 6, 27-30.
- Zhu, D. (2016). Cognition, expression, and planning exploration of urban characteristics: a case study of Jiangsu Province. *City Planning Review*, 40(7), 65-73.
- Zahid, Z, H. (1995). Urban planning in Saudi arabia with special reference to the nitag omrani programme “nonpublished ph.D .Thesis, department of geography, University of durham,uk.

How to cite this article:

Karimi, M., M Tabibian, M., & Elahi, M. (2024). Explaining the Relationship Between the most Important Criteria of Spatial Planning and Urban Identity in New and Historical Neighborhoods (Case Study: Historical and New Neighborhoods of Qazvin City). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 19(4), 215-236.

ارجا به این مقاله:

کریمی، مهسا طبیبیان، منوچهر و الهی، مسعود. (۱۴۰۳). تبیین ارتباط مهم‌ترین معیارهای برنامه‌ریزی فضایی و هویت شهری در محلات جدید و تاریخی (نمونه موردی: محلات تاریخی و جدید شهر قزوین). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۹ (۴)، ۲۱۵-۲۳۶.